

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουρισμός για το Ζαγόρι είναι από τους τρεις κυριώτερους συντελεστές για την οικονομική ανάπτυξη του. (Οι άλλοι δύο είναι τα δάση και η κτηνοτροφία).

Η τουριστική ανάπτυξη πολύ θα βοηθήσει στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου γιατί εκτός από το άμεσο κέρδος θα αποτελέσει συντελεστή για την ολοκλήρωση του δικτύου, υποδομή αναγκαία για την αποδοτικότερη εκμετάλλευση του δασικού και όριχτου πλούτου και στη δημιουργία βιοτεχνικών μονάδων ή και μικρών βιομηχανιών.

Στην έρευνά μας αυτή θα θεωρήσουμε ως δεδομένο ότι ο Ε.Ο.Τ. θα επιδείξει περιορισμένο τουλάχιστο ενδιαφέρον για την τουριστική αξιοποίηση του Ζαγορίου.

Πρόγραμμα ταχύρρυθμης ανάπτυξης που απαιτεί μεγάλες οικονομικές επενδύσεις προβλέπεται στο προσεχές 5ετές κυβερνητικό πρόγραμμα. Ένα πρόγραμμα μελέτης οικονομικής ανάπτυξης που χρηματοδοτήθηκε από τον Ε.Ο.Τ. δεν ολοκληρώθηκε.

Για την τουριστική ανάπτυξη ενός χώρου χρειάζονται ο κυβερνητικός προγραμματισμός, η υποδομή και η σωστή παροχή υπηρεσιών των κατοίκων.

ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Το κράτος για να ικανοποιήσει τις συναλλαγματικές του ανάγκες και να εξασφαλίσει εργασία σε μεγάλο μέρος του εργατικού του δυναμικού έστρεψε την προσοχή του στον εξωτερικό τουρισμό.

Η πολιτική αυτή είχε θετικό αποτέλεσμα στην ισοσκελίση του ισοζυγίου πληρωμών με την άφιξη εκατομμυρίων τουριστών που κατέκλυσαν όμως ορισμένες περιοχές της χώρας.

Η πολιτική όμως αυτή έσφαλλε στο σημείο τό ότι δεν οργάνωσε παράλληλα και τον εσωτερικό τουρισμό, θεσμό που σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη έχει θεωρηθεί αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής και οικονομικής ανόδου. Έτσι ενώ σε ορισμένες περιοχές δημιουργήθηκε έντονη κίνηση, μεγάλο τμήμα της χώρας παρέμεινε σε οικονομική αδράνεια με αποτέλεσμα την έρημωση.

Ταυτόχρονα στερήθηκε ο λαός μας από τις απαραίτητες άνετες διακοπές του, γιατί τα ξενοδοχεία

προτιμούσαν τους ξένους, πράγμα που τον υποχρέωσε να στραφεί προς τον φθινό εξωτερικό τουρισμό με τα δυσμενή επακόλουθα (εξαγωγή συναλλάγματος, έλλειψη προσφοράς εργασίας, διάβρωση εθνικής συνήθειας κ.ά.).

Αντίθετα τα ευρωπαϊκά κράτη έχουν οργάνωσε τον εσωτερικό τους τουρισμό παρ' όλον ότι δεν έχουν τα δικά μας συναλλαγματικά

Του ΚΙΜΩΝΑ ΚΥΡΙΑΖΗ

προβλήματα και προβαίνουν σε διαφημιστικές καμπάνιες για να στρέψουν τους πολίτες τους προς την κατεύθυνση αυτή. Και έτσι πέρα από τις άνετες διακοπές ο πληθυσμός διατήρησε τις εθνικές του παραδόσεις και γνώρισε από κοντά τον πολιτισμό της χώρας του.

Τώρα που τα περιθώρια έγιναν στενότερα επιβάλλεται να εξεταστεί το θέμα του εσωτερικού τουρισμού σοβαρά, υπεύθυνα και συλλογικά, ώστε η ανάπτυξη του να δώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα στον οικονομικό τομέα, αλλά και την ευκαιρία στο λαό μας να γνωρίσει τον ελληνικό πολιτισμό.

Την ευθύνη πρέπει να αναλάβει ομάδα ειδικών του Ε.Ο.Τ., των τουριστικών παραγόντων του εσωτερικού τουρισμού και εκείνων που γνωρίζουν τα τουριστικά προβλήματα κάθε περιοχής. Για το σκοπό αυτό επιβάλλεται ο καταρτισμός 5ετούς ή 10ετούς προγράμματος ανάπτυξης του εσωτερικού τουρισμού, και να σταματήσουν οι αυτοσχέδιοι και τα πειράματα που μας οδήγησαν στα σημερινά απογοητευτικά αποτελέσματα.

Θα πρέπει να παραδειγματιστούμε από τα ευρωπαϊκά κράτη που εκτός από τα έργα υποδομής έχουν καθιερώσει και κίνητρα που πρέπει να ισχύουν και στη χώρα μας όπως π.χ.

• Καθιέρωση πληροφόρησης και ενημέρωσης του κοινού για τα μέρη που υπάρχει δυνατότητα εσωτερικού τουρισμού.

• Οργάνωση μαζικού τουρισμού για να γνωρίσουν οι πολίτες τη χώρα μας με την παροχή εκπαιδύσεων στα εισιτήρια και στις διανυκτερεύσεις, ανάλογα προς τις εποχές, σε ομάδες εργαζομένων, μαθητές, σπουδαστές, φοιτητές και σε άτομα της τρίτης ηλικίας.

• Χορήγηση της άδειας στους εργαζόμενους σε δύο περιόδους.

★ Ειδικότερα για τις προβληματικές περιοχές:

• Έκδρομικά δρομολόγια σε περιοχές που παρουσιάζουν τουριστικό ενδιαφέρον επιδοτούμενα σαν άγονες γραμμές.

• Παροχή δωρεάν διακοπών στους βραβευμένους του εργατικού δυναμικού.

• Παροχή δωρεάν διακοπών στους εργαζόμενους νεόνυμφους

• Οργάνωση εκδρομών εργατικών οργανώσεων με διανυκτερεύσεις.

• Θέσπιση εθνικών μέτρων για τις ξενοδοχειακές μονάδες.

• Κίνητρα για δημιουργία νέων μονάδων ενοικιαζομένων δωματίων και διαμερισμάτων.

Η ομάδα των ειδικών να προτείνει και όσες ταιριάζουν στην Ελληνική πραγματικότητα.

ΥΠΟΔΟΜΗ

• ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ

1) Αξιοποίηση της όροσειράς ΤΥΜΦΗ με έργα όπως τα παρακάτω:

α) Εγκατάσταση τηλεφώνου, ώστε να είναι δυνατή σ' όλους η ανάβαση από το σημείο που τους χειμερινούς μήνες θα τερματίζει το αυτοκίνητο.

β) Διάνοιξη δρόμου από Πάπιγκο που να διασχίζει την όροσειρά προς Τσεπέλοβο. Πρώτη φάση ως το καταφύγιο Ε.Ο.Σ.

γ) Δημιουργία χιονοδρομικής πίστας στα σημεία που η κλίση ή διαδρομή και η διάρκεια σε χόνι προσφέρονται καλύτερα (βλέπε φύλλο Οκτωβρίου 1982).

δ) Κατασκευή SKY - LIFTS (ανάβατηρα) για την επιστροφή - άνοδων χιονοδρομικών.

ε) Αξιοποίηση του βάρθρου «Προβατίνα» που είναι το δεύτερο στον κόσμο (405 μέτρα βάθος) από τα πλέον αξιοθέατα (βλέπε φύλλο Ιανουαρίου 1981).

στ) Ανέγερση ξενώνων για τη διαμονή χιονοδρομικών, αναρριχητών, ορειβατών και η επίσκεψη - συγχρονισμός του ορειβατικού καταφύγιου Ε.Ο.Σ.

2) Αξιοποίηση του ΒΙΚΟΥ

α) Έμπλουτισμός με πέστροφες και άλλα είδη ψαριών στο Βοϊδομάτι, το γαλάζιο ποτάμι που σπάει συναντάς στην Εύρωπη.

β) Οργάνωση του Δρυμού ΒΙΚΟΥ - ΑΣΟΥ με την κατασκευή αυτοκινητοδρόμου στη Μπελόϊ Βρα-

δέτου και όπου προβλέπει η σχετική μελέτη με πεζοδρόμους προς τα αξιοθέατα σημεία. Έμπλουτισμός του δρυμού με την πανίδα που έχει εξαφανιστεί. Κατασκευή παρατηρητηρίων για να μπορεί ο επισκέπτης να βλέπει από κοντά τα ζώα που θα πλησιάζουν για να πάρουν την τροφή τους.

γ) Φωταγώγηση της χαράδρας του Βίκου και οργάνωση θεάματος αντίστοιχου προς εκείνο του «Ήχου και Φώς» της Αθήνας.

δ) Ασφαλτόστρωση του δρόμου Αρίστης - Βίκου (Βιτισκό) που βρίσκεται σε ύποτυπωδη κατάσταση παρ' όλο ότι από το χωριό αυτό μπορούν οι επισκέπτες να απολαύσουν το Βίκο σ' όλη του τη μεγαλοπρέπεια.

3) Επιχορηγήσεις για την αναπαλαίωση και συντήρηση των αρχοντικών, εκκλησιών, μοναστηριών, γεφυρών κ.λ.π. και τη δημιουργία νέων πολιτιστικών κέντρων (πνευματικά κέντρα, βιβλιοθήκες κ.α.).

4) Ανασκαφές και αναστήλωση των αρχαιολογικών χώρων.

5) Επίδοτηση κοινοτήτων για την κατασκευή έργων αποχέτευσης και των γκαλεριμιών των χωριών μας.

6) Παροχή χαμηλοτέρων μακροπροθέσμων δανείων, για επίσκεψη, επέκταση, ανέγερση οίκων και μετατροπή δωματίων σε ενοικιαζόμενα.

7) Παροχή κινήτρων για την κατασκευή ξενώνων και ξενοδοχείων, εστιατορίων και κέντρων αναψυχής.

8) Ορθολογικότερη οργάνωση της κυνηγετικής ζώνης σε περιοχές που δεν θα ενοχλούνται οι κάτοικοι και δεν θα βλάπτονται τα ατομικά των συμφέροντα.

9) Ένωση των επαρχιακών δρόμων στα σημεία Βρυσοχώρι - Πάδες (έχει γίνει πριν από 20 χρόνια η μεγάλη γέφυρα στον Αώο), Μακρίνο - Ελατοχώρι και Λεπτοκαρύα - Δόλιανη και διάνοιξη νέου δρόμου Αρίστη - Ελαφότοπος που θα ενώσουν το Ανατολικό - Κεντρικό και Δυτικό Ζαγόρι.

10) Βελτίωση και επέκταση των τηλεπικοινωνιακού δικτύου και αύξηση των παροχών τηλεφώνου στους κατοίκους.

11) Επένδυση αγροτικών ιατρικών και δημιουργία νέων.

12) Τοποθέτηση αναμεταδότη για την κάλυψη των κοινοτήτων τηλεοπτικά.

• ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ 10η ΣΕΛ.

Συνεντεύξεις με τούς Κοινοτάρχες

Τὸ Καπέσοβο ἦταν τὸν καιρὸ τῆς τουρκοκρατίας ἀπὸ τὰ ἀξιολογότερα χωριά τοῦ Ζαγορίου καὶ ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς μᾶς.

Εἶναι χτισμένο σὲ περίοπτη θέση τοῦ κεντρικοῦ Ζαγοριοῦ, πάνω στὴν πετρώδη δεξιὰ πλευρὰ τῆς χαράδρας τοῦ Βίκου. Σὰν τὸ δέλεο ἀπὸ μακριὰ νομίζεις πὺς εἶναι θωπισμένο σὲ ἀναμνήσεις «εὐκλειῶν ἡμερῶν» τότε πού τὰ τέκνα του ἦταν πνευματικά καὶ καλλιτεχνικά γκασέμια τοῦ τόπου.

Πατρίδα πολλῶν εὐεργετῶν (οἱ Ἀδελφοὶ Παζάλη, ὁ Κ. Γεωργίου κ.λ.) καὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν (οἱ Κ. καὶ Χρ. Μαρίνογλου, ὁ Ἰωάννης Καραμεισίνης, ὁ γιὸς τοῦ Ἀλέξη Νούτσος, ὁ Βαταβάλης κ.λ.). Ἐπιφανέστεροι ὄντων ὁ Κ. Καραμεισίνης καὶ ὁ Ἀλέξης Νούτσος πού ὑπηρετήσαν στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἀσκήσαν μέγα ἔργο ἐπὶ τὴν ἐκπαίδευση, βοηθῶντας ἔτσι στὴ διατήρηση τῶν προνομίων μᾶς καὶ —ἀκόμα— μεταχειρίστηκαν τὴ δύναμή τους «ὑπὲρ τῶν πασχόντων καὶ καταδιωκομένων Ζαγορίσιων».

Ὁ Ἰ. Αἰμιρίδης ἀναφέρει χαρακτηριστικά ὅτι, ὅταν κάποτε ὁ καδὴς (δικαστὴς) Ἰωαννῶν φυλάκισε Ζαγορίσιον, ὁ Κ. Μαρίνογλου τοποθέτησε σὲ ἀσημένιο δίσκο τὰ σουλτανικά «μεπάτρια», πού ἀναγνώριζαν τὸ ἀπαράδιστο τῶν Ζαγοριοχωριῶν, πῆγε στὴ φυλακὴ καὶ ζήτησε τὴν ἀποφυλάκισή του.

Σὲ ἀρνηση τῶν ὑπαλλήλων τοῦ καδὴ, διέταξε νὰ σπάσουν τὴν πόρτα τοῦ «δεσποτηρίου» καὶ ἀπελευθέρωσε τὸν κρατούμενο.

Στὴ συνέχεια πῆγε στὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ διαμαρτυρήθηκε. Ὁ Ἀλῆς «ἐπέληξε αὐστηρῶς τὸν καδὴ», λέγοντάς «τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀυτονομίαν τῶν Ζαγορίσιων ἐτήρησα πάντοτε καὶ θέλω τιμωρῆσαι μὲ ἄλῃ τὴν ἀστυρότητα πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ τὰ παραβιάσει», καὶ συμπληρῶνει ὁ Αἰμιρίδης: «Δυστυχῶς οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἄνδρες ἐξέλιπον».

Ἀλλὰ καὶ στὰ γράμματα διακρίθηκαν οἱ Καπεσοβίτες, ὅπως ὁ διδάκτορας νομικῆς κ. Ι. Καμινάρης, ὁ φιλόλογος Χαρ. Βολόδημος, ὁ Γ. Λαζόπουλος κ.λ., πού ἦταν ἡ ἀρχὴ μιᾶς πλούσιας παρουσίας λογίων μέχρι σήμερα.

Δυστυχῶς ἀπὸ τίς μεγάλες δωρεὲς τῶν Καπεσοβιτῶν πρὸς τὸ χωριὸ τοὺς διασώθηκε μικρὸ ποσοστὸ ἀπὸ μιὰ τῶν ἀδελφῶν Παύλου, Κώστα καὶ Χρυσῆς Παζάλη πού ἀποδίδει στὴν Κοινότητα ἔσοδα γύρω στὸ μισὸ ἑκατομμύριο. Δικαιολογημένα οἱ κάτοικοι ἐκφράζουν τὴ λύπη τους γιὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ κληροδοτήματος καταθεθειμένου σὲ Ρωσικὴ Τράπεζα, δὲν ἀποδόθηκε ἀκόμα στὸ χωριὸ ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση.

Μεταξὺ τῶν ἔργων πού ἔγιναν

με χρήματα τοῦ κληροδοτήματος —ἐκτενέστερα θὰ ἀσχοληθοῦμε σὲ ἄλλο τεῦχος— εἶναι καὶ το τουριστικὸ περίπτερο στὸ μεσοχώρι, πού τὸ διευθύνει θανιάσια ἡ Καπεσοβίτισσα κ. Παναγούλα Βλάχου.

Τὸν βετεράνο καὶ... προπολεμικὸ πρόεδρο τῆς κοινότητος, φίλο καὶ συνεργάτη κ. Εὐρύπ. Βουλόμεμο, πού ἐπὶ δεκαετίες ὑπηρετεῖ τὴν κοινότητα σὰν πρόεδρος τῆς, συνηγάσαμε στὸ ζωντανὸ κάποτε «μαγαζὶ» του, ὅπου μᾶς πρόσφερε γλυκὰ καὶ τσίπουρο παραγωγῆς του καὶ τοὺς πῆραμε τὴ «συνέντευξη» πού ἀκολουθεῖ:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Κύριε Πρόεδρε, μάθαμε πὺς προεδρεύετε τῆς κοινότητάς σας πρὶν ἀπὸ τὸ 1940, δηλαδή 42 χρόνια.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ὁχι ἀκριδῶς, γιὰ τὴ δικτατορία μὲ εἶχε ἀντικαταστήσει γιὰ 5 χρόνια.

ΕΡ.: Τὰ σπῖτια καὶ τὸ σχολεῖο σας, μάρτυρες τῆς παλιάς δόξας τοῦ Καπέσοβου, τὰ βλέπω κλειδωμένα. Πόσοι κάτοικοι μένουν σήμερα μόνιμα;

ΑΠ.: 31 ὄλοι καὶ ὄλοι καὶ τὸ καλοκαίρι φτάνουν στοὺς 80.

ΕΡ.: Ποιά εἶναι τὰ ἔσοδα τῶν κατοίκων, ὅσων δὲν ζοῦν ἀπὸ τὴ σύνταξη;

ΑΠ.: Ἐχομε ἕνα δασικὸ συνεταιρισμὸ μὲ μέσο εἰσόδημα γιὰ τοὺς συνεταίρους τίς 100.000 δρχ. τὸ χρόνο.

Τὸ εἰσόδημα συμπληρώνει ἡ οἰκόσκη κτηνοτροφία, μὲ 300 περίπου γίδια στὰ ὅποια περιλαμβάνονται καὶ τὰ γίδια δύο κτηνοτρόφων. Ἡ ἔλλειψη νεροῦ δὲν ἐπιτρέπει τὴν καλλιέργεια κήπων σὲ μεγάλη ἔκταση πού θὰ συμπληρώναν σημαντικὰ τὴ διατροφή μᾶς. Παλιότερα εἴχαμε ἀμπέλια καὶ καλὸ κρασί, σήμερα μόνο δύο καλλιεργοῦνται.

ΕΡ.: Μήπως ὑπάρχει περίπτωση ἀξιοποίησης τοῦ τεράστιου σχολικοῦ κτιρίου τοῦ χωριοῦ σας;

ΑΠ.: Ἐχομε τὸ κληροδοτήμα τῶν Ἀδελφῶν Παζάλη πού μὲ χρήματά τους εἶχε κατασκευαστεῖ καὶ τὸ διδαστήριό μὲ τὰ ἔσοδά του τὸ Δ.Σ. σὲ συνεργασία μὲ τὴν κοινότητα, προγραμματίζει καὶ ἐκτελεῖ διάφορα ἔργα. Μέσα στὰ σχέδιά μᾶς εἶναι καὶ ἡ ἀξιοποίηση τοῦ σχολείου. Πρέπει νὰ σημειώσετε ὅτι, ἡ σχολὴ διαθέτει διδαστήριον μὲ σπάνια βιβλία, ὅπως ἡ Χάρτα τοῦ Ρήγα κ.λ.

ΕΡ.: Κύριε Πρόεδρε, πέστε μᾶς μερικὰ ἔργα πού ἔγιναν στὴν κοινότητά σας τελευταία.

ΑΠ.: Συγκεντρώσαμε καὶ φέραμε μὲ κρατικὴ ἐπιχορήγηση τὸ νερὸ ἀπὸ τρεῖς πηγὲς πού βρίσκονται γύρω στὸ χωριό. Τὸ πρόβλημα ὅμως τοῦ νεροῦ δὲ λύθηκε. Ὁ ὅμως ὑπάρχουν τρεῖς λύσεις. Νὰ φέρουμε νερὸ: α) ἀπὸ τὸ Τραπεζοεὸ ἐφόσον περισσεύει, β) ἀπὸ τὸ Ρο-

μολὸς πού ἀπέχει 6—7 χιλιόμετρα μὲ φυσικὴ ροή ἢ ἀπὸ τὴ Ρωμιό-δρυση πού βρίσκεται χαμηλότερα, ἀλλὰ θὰ χρειαστεῖ ἀντλία ἀνυψώσεως γιὰ νὰ ὑδρευθεῖ ὅλο τὸ χωριό. Μὲ τὸ νερὸ τῶν πηγῶν αὐτῶν μπορεῖ νὰ ὑδρευθοῦν καὶ οἱ κοινότητες Βραδέτο, Κουκούλι, Κῆποι. Ἡ δαπάνη ὅμως εἶναι 25—30 ἑκατομμύρια, καὶ γ) Νὰ συνδεθοῦμε μὲ τὸ δίκτυο τοῦ Δ. Ζαγοριοῦ, ἀν ποτὲ γίνε.

Ἀναπαλαιώσαμε τρεῖς παλιὰς δρόμους, τὴν κάτω Τσοῦβαλη, τὴν Κάρπινια καὶ τὴν καινούρια Βρύση. Τὸ πρόβλημα ὅμως τοῦ νεροῦ πολλὴ μᾶς ἀπασχολεῖ.

Σημαντικὸ ἔργο γιὰ τὴν κοινότητα εἶναι ἡ κατασκευὴ δρόμου πού δὴναι στὸ μεσοχώρι, ὥστε νὰ ἐξυπηρετεῖται καὶ ὁ κάτω μαχαλάς. Μὲ τὴν εὐκαιρία θὰ ὑπενθυμίσω τὸν ἀγῶνα τῆς κοινότητος ὥστε ὁ ἀμαρτωλὸς ἐπαρχιακὸς δρόμος νὰ περνᾷ ἀπὸ τὸ χωριό. Παρὰ τίς ἐνέργειες μᾶς ἡ Τεχνικὴ Ὑπηρεσία δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὴν τροποποίηση τῆς ἀρχικῆς μελέτης. Ἐτοὶ ἀναγκαστήκαμε «πραξικοπηματικά» καὶ μὲ ἔξοδά μᾶς νὰ τροποποιήσουμε τὴν διάνοιξη καὶ νὰ φέρουμε τὸ δρόμο μέσα στὸ χωριό. Πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι στὸν ἀγῶνα μᾶς πολλὴ βοήθησε καὶ ὁ Γιάννης Βογδάς.

ΕΡ.: Γιατί εἰπότε ἀμαρτωλὸς δρόμος κ. Πρόεδρε;

ΑΠ.: Ἡ ὁλὴ χάραξη ὑπῆρξε ἀτυχής, γιὰ τὴν περνᾷ μακριὰ ἀπὸ τὸ Κουκούλι καὶ οἱ κάτοικοι εἶναι υποχρεωμένοι νὰ διαδίδουν 500 μ. γιὰ νὰ συναντήσουν τὸ λεωφορεῖο, τὸ ἴδιο θὰ παθαίναμε καὶ μεῖς. Καὶ ἐπιπλέον περνᾷ ἀπὸ ἀνήλια μέρη, ὥστε ὁ πάγος νὰ ἐμποδίζει τὴν κυκλοφορία καὶ νὰ γίνεται πρόξενος ἀτυχημάτων.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ τοὺς δρόμους, ἀναφέρω καὶ τὰ 200 μέτρα γκαλντερίμι πού ἔγιναν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ κληροδοτήματος.

ΕΡ.: Ὑπάρχουν ἐλπίδες τὸ χωριὸ νὰ κρατηθεῖ, ἔστω καὶ μὲ λίγες νέες οἰκογένειες;

ΑΠ.: Δὲν περιμένω πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἐπιστρέψουν ὅσοι ἔφυγαν. Μπορεῖ ὅμως νὰ μείνουν οἱ δασεργάτες ἀν μὲ δάνειο λειτουργήσει ἕνα πριστηρίο ὥστε νὰ αὐξηθεῖ τὸ εἰσόδημά τους.

ΕΡ.: Ὑπάρχει ἔτοιμη μελέτὴ γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ πριστηρίου, ὥστε νὰ πάρете τὸ δάνειο;

ΑΠ.: Ὁχι, ἀλλὰ ἐλπίζω σύντομα, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τῶν ξενητεμένων, νὰ δλοκληρώσουμε τὴ μελέτη.

ΕΡ.: Τί πιστεύετε προσωπικά κ. Πρόεδρε γιὰ τὴν τουριστικὴ ἀξιοποίηση τῆς περιοχῆς σας;

ΑΠ.: Πιστεύω ὅτι ὁ τουρισμὸς, θάνα τὸ τελευταίον κίνητρο γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὸ χωριὸ ὁ κόσμος, γιὰ τὴν δὲν ἔχομε τὸ κατάλληλο προσωπικό.

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

Με τίς ἀλλεπάλληλες ἐπισκέψεις στὸ Ζαγόρι τοῦ Στρατηγοῦ Διομητῆ VIII Μερ. κ. Δαβρέτα Ν., διαπιστώθηκε ἡ μεγάλη του ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τίς περιοχὲς μᾶς, περιοχὲς ἀναμφίβολα ἀξιολογες ἀπὸ κάθε πλευρὰ. Ἐτο: πρόσφατα, καὶ μὲ τὴν ξενάγηση τοῦ συμπατριώτη μᾶς ὀρειβάτη Φ. Καψάλη, ἐπισκέφτηκε τὸ γραφικὸ καὶ μοναχικὸ Κουκούλι ὅπου τὸν ὑποδέχτηκε ὁ ἐξαιρετος λαογράφος καὶ φυσιοδίφης κ. Κ. Λαζαρίδης, ὁ ὁποῖος εὐγενικά ὑστερα ξενάγησε τὸ Στρατηγὸ ὡς τὴν περιοχὴ Βρυσοχωρίου πού δεσπόζουν οἱ ἐπιβλητικοὶ ὄγκοι: τῆς Τύμφης.

Οἱ κάτοικοι: στὸ Βρυσοχώρι: ἐξέθεσαν στὸ Στρατηγὸ τὰ προβλήματά τους στὰ ὅποια μπορεῖ νὰ βοηθήσει καὶ ὁ στρατός, ἰδιαίτερα γὰ τὴν ὁδικὴ σύνδεση Βρυσοχωρίου - Πάδων.

Ὁ Στρατηγὸς, πάντα στὰ πλαίσια τῶν εὐθυνῶν καὶ δυνατοτήτων του, εἰδεί τὸ ἀνάλογο ἐνδιαφέρον. Στὴν ἐπιστροφή ὁ κ. Λαζαρίδης ἐνημέρωσε τὸ Στρατηγὸ σχετικὰ μὲ τὸ μοναστήρι τοῦ Ρογκοβού, χωρὸς στὸν ὁποῖο ἐπὶ τουρκοκρατίας θὰ γινόταν τὸ πρῶτο πανεπιστήμιο! Μὲ ἄλλη ἐξοδὸ τοῦ ὁ Στρατηγὸς ἐπισκέφτηκε καὶ τὴν περιοχὴ Παπύγκου μὲ τὸν γαλιζιο «Δούναβη» τὸν Βοΐδομάτη καὶ τοὺς ἀγέροχους ὄγκους τῆς Ἀλπικῆς Ἀστράκας.

Ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Στρατηγὸς, ἐρχεται ταχτικά στὰ χωριά μᾶς. Οἱ κάτοικοι τὸ ξεχωρίζουν αὐτὸ καὶ πού δείχνουν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή συναισθήματα φιλίας καὶ ἀγάπης.

Τέτοιες ἐπισκέψεις ὁσφαλῶς, προάγουν τὸν τόπο μᾶς, ἀς γίνουν λοιπὸν οἱ ἐπισκέψεις αὐτὲς παράδειγμα καὶ μίμηση καὶ γὰ ἄλλες ἀρχὲς ἐτοὶ νὰ γνωρίζουν, πέρα ἀπὸ τὴ φιλία, καὶ τὰ προβλήματα ἐπὶ τοποῦ καὶ νὰ μὴ βασίζονται σὲ κακοὺς συμβόλους.

Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ φιλία τοῦ Στρατηγοῦ πρὸς τοὺς ἀπλοὺς Ζαγορίσιους τὸν ἀνεβάζουν, καὶ δείχνουν πὺς εἶναι Στρατηγὸς τοῦ ἔθνους, καὶ ὄχι τῶν σαλονιών.

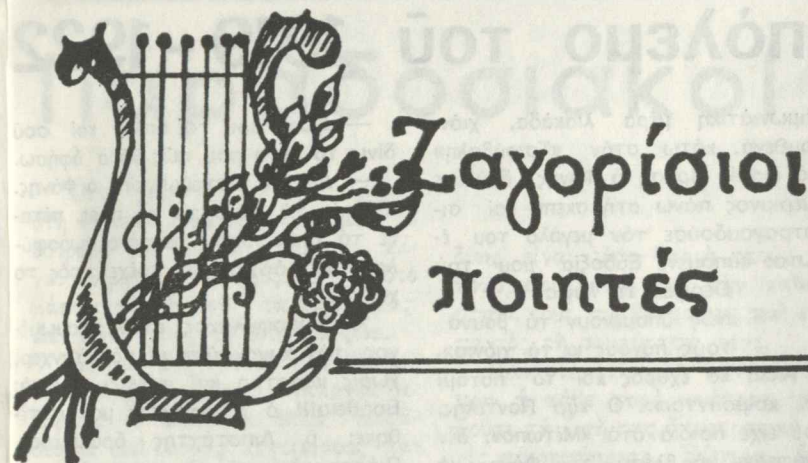
Φ. Κ.

ΑΞΙΟΜΙΜΗΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Οἱ γόνοι τοῦ Νίκου Οἰκονόμου πρόσφεραν στὴν ἐκκλησία τῶν Ἀσπραγγέλων, ἀντὶ γιὰ στεφάνι στὴ σορὸ τῆς Ἰφ. Οἰκονόμου, 4.000 δρχ.

ΔΩΡΕΕΣ

Στὴ μνήμη τῆς Ἀλεξάνδρας Καραπέτης, συζύγου τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκπολιτικικοῦ Συλλόγου Κήπων, προσέφεραν γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ: Στέφανος Καραπέτης 50.000, Ἰομήνη Νικ. Παρλαπᾶ 3.000, Πόλα Νορμικοῦ 2.000, Χρύσα Σοραφισανού 1.000, Ἄννα Λειβαδίτου 1.000, Σόλων Τζαφέρης 3.000

Κωνσταντῖνος Ἰωάννου Βαριζώκας

Γεννήθηκε στὸ Καπέσοβο στὰ 1829 καὶ πῆθανε —σεβάσμιος Σχολάρχης— στὰ 1909. Δίδαξε «Ἑλληνικά» σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Στὰ 1886 τὸν συναντοῦμε σὲ σχολεῖα τῆς Κων/πολης ὅπου καὶ τύπωσε τὴ μόνη ποιητικὴ συλλογὴ του μὲ τίτλο «Ὁ Πίνδος ἡ ποιητικὰ παίγνια».

Οἱ στίχοι του, ἐπιρρασμένοι φανερά ἀπὸ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ποιη-

σῆς π.χ. τοῦ Ραγκαβῆ, ἐκφράζουν μὲ καθαρευουσιάνικη μεγαλοστομία ἕναν ἀγούστο ψευτορωμαντισμὸ. Ὅπου ὅμως ἀποφεύγει τὸν ἐπτονο βερμπαλισμὸ, ὁ λόγος του γίνεται ἀθῶος, τρυφερός καὶ τότε συγκινεῖ. Γνήσια σκιπτικὴ διάθεση, παιγνιδιαρική, ὑπάρχει στὰ «ἐπιμύθια» του, ὅπως στὸ παρακάτω, ὅταν στιχογραφεῖ μὲ γλωσσικὴ ἀνεση διάφορους μύθους.

Ἐπιμύθιον

Ὅττω πως καὶ μερικοί,
ἄμα ἐνδύθουν δρακί,
θεωροῦνται ὑπὸ ὧλων
ἀπὸ πῶλον ἔως πῶλον
εὐγενεῖς καὶ φοβεροί!
πλὴν ὁ χρόνος μαρτυρεῖ
ὅτι μόνον τὸ βρακί
ἔχουσι: γὰρ παντοχῇ,
τὸ καπέλλο τους χαρὰν
ὡς ὁ ἄνθρωπος τὴν δόξαν.

★

Ἡ ἀνοίξις

Εἰς τὸ δουνὸ
τ' ἀντικρὺν
τὸ χόρτο πρασινίζει!
κρίνο λευκὸ
ἀνθος γλαυκὸ
ἀνοίξει: καὶ μυρίζει.

Ἀῦρα γλυκερά
θεῖα δροσιά
τὴν φύσιν καθάρνουν
ἢ ἀνθῶν
ποταμῶν
τὰ δάματά της χύνει.

Τερπνὴ αἰγὴ
τὴ μαύρη γῆ
ζωογονεῖ, εὐφραίνει!
ἔαρ ἦρδ'
παντοειδῇ
ἀνθὴ καὶ ρόδα ραίνει.

Κόρη ξανθὴ
εἰς ἑμπαθῇ
τραγουδοῦσα τὴ φωνὴ τῆς
ἀρπίζει: νά!
πλὴν ταπεινὰ
θρηγεῖ τὸν Ἀδωνί της.

Ὁ κυνηγός

τῶν βράχων τοῦ Βήκου

Σ' τοῦ φιλάτου μου Πίνδου τὸ μη-
κος

κεῖται φάραγξ δεινὴ καὶ τραχεῖα,
πλὴν σ' ἐμὲ προσφιλὴς καὶ γλυκεῖα.
ὁ τερπνός, ὁ πολυθρόνος, Βήκος.

Τοῦ διαβάτου θολώνει τὸ βλέμμα
ἡ κλαγγὴ ἀστῶν γηραιῶν
ὠρυγαὶ δὲ θηρῶν πενταλῶν
τοῦ παγνίου ἀμέσως τὸ αἶμα.

Πλὴν ἐμὲ ἐκφοβίζουν: διόλου
δὲν προσοῦν αὐτῆς τὰ θηρία
καταπλήττει αὐτὰ ἡ ἀγρία
τοῦ διπλοῦ μου βροντὴ πυροβόλου.

Ἀνεμόπους τὸ βῆμα εὐθύνω
πρὸς τὸ δάσος, τοὺς βράχους εὐ-
τόλμως
ἀναβαίνω θηρεύων ἄλλ' ὅμως
κατὰ γῆς δύο μόνον ἀφίνω.

Τὰ δὲ ἄλλα εὐθὺς εἰς κρυψώνας
εὐρυχωρῶν κρημνῶν τρομασμένα
καταφεύχουν γοργὰ τὰ καύματα,
χαίρειτοὺς τοὺς εὐσκότους δρυμώνας.

Τότ' ἐγὼ, ὡς ὁ λέων, 'ς τὸν ὦμον
τὸ αἰμόφυρτον βάλλων κυνήγι
καταβαίνω, κ' ὁ βράχος ἀνοίγει
'ς τὸν ἀπρόμητον πόδα μου δρόμον.

Εἰς πηγὴν προχωρῶ δροσοβόλου
διψαλός, ὡς τίγρις γιὰ αἶμα,

καὶ δροσιζεῖ ἀμέσως στὸ ρεῦμα
τὸ κατάφλεκτον σώμά μου ὅλον.

Εἰς ἰτέαν κρεμῶ τὸ τουφέκι
τὸ κυνήγι εἰς φιλόρον εὐώδη,
εἰς φωνὴν λιγυρὰν καὶ δημῶδη
τραγουδοῦσι ἀφίνω παρέκει.

Εἰς σκιὰν κ' ἄνθρωπον πρασιναῶδα
στρώων τέλος τὴν κάππα, πλαγιάζω.
μὲ καρδιά τὸν Θεόν μου δοξάζω
πού μὲ τέρπει κ' ἐδῶ σ' τὴν λαγχκάδα

Ἐν Καπεσῶβω, τὴν 20 Αὐγ. 1982

★

Ὁ ὕμνος τῆς

Κοιμᾶσαι, κοιμᾶσαι
χρυσὴ περιστέρα
κ' ἐμένα 'σὰ σφαῖρα
ἢ μοῖρα γυρίζει!
'Σὰ φύλλο μ' ἀρπάξει:
'Ερώτων ἢ θία'
δεινὴ τραχυμῆα
παθῶν μὲ κλονίζει!

'Σὰ λῆρα: πλανόχη,
ὅπταν 'ς τὰ δάση
τὸ τέρι: του χάσῃ
κ' ἀκούραστος τρέχει!
Δύο δὲν σ' ἔχω
ἄμφορς μου, φιλάτην,
τὸ πᾶν ἀκροτάτην
πικρία κατέχει.

Φυσᾷ τ' ἀεράκι:
προβάλλ' ἢ Σελήνη
κ' ἐγὼ ἐν δόλυν
τ' ἀνῶμαι: ὁ κόρη'
Κοιμήσου: δὲ θέλω
νὰ χάσῃς τὸν ὕπνο
πικρὸ μου τὸ δάπνο
ἀς ἦναι: σ' τὰ ὄρη.

Ὁ φθινόπωρος

Ἐπλήθην ἡ ἀνθολογὸς τοῦ φθινο-
πώρου ὥρα,
κατέπεσε περίωχος ἡ ροδινὴ ὀπώρα
ἔπεσε πᾶχνη σ' κλαρίᾳ
'κιτρίνισεν ἡ φλομουριά
τὸ δάσος ἐγυμνώθη.

Ἀπώλεσαν τὸ ἄρωμα τὰ φύλλα τοῦ
λιβάνου
καὶ τὴν σκιάν ἡ εὐκορμος φυτεῖα
τῆς πλατάνου
παντοῦ νεκρόσιμος σιγὴ
καθεύδει νηδυμον ἡ Γῆ
κ' ἡ φύσις ἐνεκρῶθη.

Τῆς ἀηδόνος τ' ἄσματος τὰς φρένας
μου δὲν τέρπουν
οἱ ὄφεις, ὡσπερ ἄλλοτε, ἐπίγειοι δὲν
ἐρποῦν

οὐδὲ μικρὸς κορυδαλός
οὐδὲ ποιμενικός αὐλός
τὰ δάση μᾶς στολίζουν.

Μόνον ἡ γοερὰ φωνὴ γλαυκὸς ἐκλι-
μυπτοῦσης
καὶ ὕλακ ἁλῶπεκος τροφὴν ἀναζη-
τοῦσης

καὶ κάπου κάπου τὴν αὐγὴ
ριμολύτης σκυλοῦ ὠρυγῆ
συχνὰ μὲ ἀφηνιάζουν.

Ἀπ' τοῦ Αἰόλου τοὺς ἀσκούς ὁ Νό-
τος ἐξορμήσας
καὶ ὁ Βορέας μετ' αὐτόν, ὡς Πίγος,
ἐκπηδῆσας

κατέφαγον ὅ,τι τερπνόν
ὑπῆρχ' ἐν τῇ ὑπ' Οὐρανόν
μὲ τὸ εὐρύ των θράσος.

Καὶ ὅμως, φεῖ! δὲν βλέπω που αἰτί-
αν παραπόνων,
τὸ μόρσιμον τῆς φύσεως ὠρίσθη
πρὸ αἰώνων!

μυρὸς λοιπὸν ὁ θρηνηδών,
διότι τὴν αὐτὴν ὁδὸν
βαδίζει μὲ τὸ δάσος.

Ἐν Λαττίτῃ τὴν 27 Ὀκτ. 1876

Γ Ρ Α Μ Μ Α

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ
ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΞΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Ἰωάννινα: Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. (0651) 28.266 καὶ 28.088

Ὑπεύθυνη Διεκπαιρῶσης:
ΤΟΥΛΑ ΠΟΛΛΑ

“Ένας «λιποτάκτης» στὸν πόλεμο τοῦ 1919 - 1922

Όταν τὸ Μάη τοῦ 1919 ὁ Ἑλληνικός Στρατός ἀποβίβάστηκε στὴν Σμύρνη ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σ' ὅλη τὴν ἐπικράτεια ἦταν πολὺ μεγάλος. Αἰώνιοι πόθοι, τῆς φυλῆς μας φάνηκε νὰ πραγματοποιοῦνται καὶ ὁ λαὸς τραγουδοῦσε μ' ἐνθουσιασμό: «Θά φτάσουμε τὸν Τούρκο στὴν Κόκκινη μελιά» (1).

Στὸ χωριὸ μου τὸ Καπέσοβο ὁ δάσκαλός μου Ἀνδρέας Τόλογλου, ἕνας ὑπέροχος ἄνθρωπος καὶ ἕνας πολὺ εὐσυνειδητὸς Παιδαγωγός, πρὸ σπαθίσσε με κάθε πρόπο νὰ μὰς κρὶνε νὰ νοιώσουμε τὴ σημασία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐθνικοῦ γεγονότος. Κοντὰ στὰ ἄλλα μὰς ἔμαθε νὰ τραγουδάμε, με πολὺ ἐνθουσιασμό τὸ πολεμικὸ ἐμβατήριό τῆς ἐποχῆς:

Στὰ βουνά στὰ λαγκάδια στὰ δάση
τῆς Ἀσίας κινεῖται παζιὰ
Ἡ Πατρίς μας στὰ ὅπλα μὰς κράζει
Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πάη ἡ σκλαβιά

Ἀσιάτες, ἀδελφια, ἐνωμένοι
Ξεγυμνωτέ καὶ σὲς τὰ σπαθιά
Πυροβόλα βροντᾶτε καὶ ρίξτε,
ρίξτε βόλια γιὰ τὴ Λευτεριά

Τὰ χορτάρια καὶ οἱ πέτρες νὰ βάψουν
ἀπὸ τούρκικο αἶμα παντοῦ
καὶ ψηλά ν' ἀπλωθῇ στὸν αἶρα
ἡ Γαλάζια Σημαία τοῦ Σταυροῦ.

Στὸ μεταξύ τὸν Ἀπρίλι τοῦ 1920 ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἔδωκε ἐντολὴ νὰ προελῶσῃ ὁ Ἑλλην. Στρατός καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ τμήμα τῆς Μ. Ἀσίας, ποὺ μὰς ἔδινε ἡ «Συνθήκη τῶν Σεβρῶν». Ὡς τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1920 εἶχαν καταληφθῇ τὸ Οὐσάκ, ἡ Νικομήδεια, ἡ Προύσσα, κ.ά. Οἱ κομπάνες ὁλων τῶν χωριῶν χτυποῦσαν χαρμόσυνα, ὅταν ἡ νικητρία εἰδηση ἔφτανε στὸ Ζαγόρι μας.

Τὴν 1η Νοεμβρίου 1920 ἐγέναν ἐκλογές ὁ Βενιζέλος «πέπεσε». Ἡ νέα Κυβέρνηση Γούναρη ἀντικατέστησε τὸν ἀρχιστράτηγο Ι. Παρασκευοπούλου μὲ τὸν Α. Παπούλια. Στὴν Ἑλλάδα, «ὁ διχασμός» σὲ δύο «πολι. παρατάξεις» ὑπέσκαφε τὸν ἀγῶνα τοῦ Στρατοῦ μας, ποὺ ἀτρόμητος προχωροῦσε στὴ Μ. Ἀσία. Ἡ νέα πολιτικὴ ἡγεσία τῆς χώρας δὲν ἔμεινε στὸ «μέτωπο» Οὐσάκ ποὺ τὴν εἶχε ἀρχίσει νὰ ὀχυρώνεται, ἀλλὰ ἔδωκε ἐντολὴ νὰ προελῶσῃ ὁ Ἑλλην. στρατός στὰ ἐνδότερα τῆς Μ. Ἀσίας.

Τότε κηρύχθηκε Γενικὴ Ἐπιστράτευση. Ἀπὸ τὸ χωριὸ μου ἐφυγν ὅλοι οἱ νέοι καὶ ἰδιαίτερα τῆς κλάσεως τοῦ 1922. Παιδιά λιεβέντες ὅπως ὁ Νίκος Βογάς, ὁ Τάκης Βογάς, ὁ Ἀλκιβιάδης Τζούφης, ὁ Τάσος Βογάς καὶ ἄλλοι. Δυστυχῶς πολλοὶ δὲν ξαναγύρισαν... Τὴν παρμονή, πρὶν ξεκινήσουν τὴν ἄλλη μέρα, ἔκανον τρικουβερτο γλέντι μὲ τὴν «Κομπανία» τοῦ Ἀλέκου Νίνου καὶ ξημέρυσαν γλεντώντας καὶ χορεύοντας. Τὸ πρῶ ὅλο τὸ χωριὸ τοῖς

ξεπροβόδισε στὰ «Ἀγ. - Λιά» κλάματα, ζητωκραυγές, ἐνθουσιασμός καὶ ἀπελπίσεις, ἐπικρατοῦσαν στὸ μικρὸ χωριὸ μας.

Στὸ σχολεῖο, ὁ δάσκαλός μας μὲ κάθε τρόπο προσπαθοῦσε νὰ μὰς ἐνθουσιάσῃ καὶ νὰ μὰς δώσῃ νὰ καταλάβουμε ὅτι ὅλοι μὰς πρέπει, ὅπως μπορεῖ ὁ καθένας, νὰ βοηθήσουμε τὸ στρατὸ μας, ποὺ πολεμοῦσε στὰ βόθρ τῆς Μ. Ἀσίας «τὸν προαιώνιο ἐχθρὸ τῆς φυλῆς μας». Κάθε φορὰ ποὺ ἐρχόταν ὁ Ταχυδρόμος ἔφερνε μεγάλες χρωματιστὲς ἀφίσσες ποὺ εἰδειχναν πολεμικὲς σκηνές, ἀπὸ τὰ χιονισμένα βουνά τῆς Μ. Ἀσίας. Σὲ ἄλλες εἰδειχνε τὴν «μῆνα τοῦ Στρατιώτη» Ἀννα Παρασκευοπούλου.

ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΩΚΑ

λου, νὰ περιποιεῖται βαρεῖα τραυματισμένους καθὼς καὶ νοσοκομῆες νὰ κρατοῦν τραυματίες με ἐπιδέξλους, καὶ με δεκανίκια. Σ' ὅλες τῆς ἀφίσσες γινόταν ἐκκλήση γιὰ τὴν προσφορά βοήθειας πρὸς τὸν γενναῖο στρατὸ μας. Κυρίως ζητοῦσαν μάλλινα, κάλτσες πουλόβερ κ.λ.π. Ἔτσι οἱ γυναῖκες τῶν χωριῶν μας, μερόνυχτα ἐπλεκαν, καὶ τὰ δέματα τὰ παραλάβαινε ὁ Ταχυδρόμος γιὰ νὰ προφτάκουν τὸ Στρατὸ μας ποὺ πολεμοῦσε...

Όταν ὁ Ἑλλην. Στρατός κατέλαβε τὸ Ἑσκή - Σέχιρ ἔγινε πανζουρλισμός, σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Κιουτίγια, Ἀφιόν Καραχισάρ, Ναζι καὶ ἄλλες πόλεις «πέφταν» ἡ μιά κοντὰ στὴν ἄλλη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἦταν μεγάλος. Σιγὰ σιγὰ ὅμως τὰ πράγματα δυσκόλευαν, ὁ ἐνθουσιασμός ἀρχισε νὰ πέφτει. Όταν ὁ Ἑλληνικός Στρατός προχώρησε πρὸς τὸν Σαγγάριο καὶ πελάγισσε στὴν Ἀλμυρὰ ἔρρημο γιατί δὲν εἶχε τὴν ἀνάλογη στρατ. ὑποδομή, ὁ Στρατός μας εἶχε κούρασε... Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ γύρω στὸ 21—22 ἀρχισαν «λιποταξίες». Τὰ χωριά μας εἶχαν κι' αὐτὰ μερικὸς «λιποτάχτες», ἄνθρωποι ἀγράμματα γεωργοί, «ἡ» τκνηατρώφοι δεμένοι πολὺ μὲ τὸν τόπο τους, κρύβονταν στὰ ἀπρόσιτα καταφύγια τῆς περιοχῆς μας.

Στὸ χωριὸ μὰς ὁ Φάνης Τσ... χροῖνα στὸ στρατὸ πῆρε ἄδεια ἀλλὰ δὲν ξαναγύρισε. Ἐμεινε στὸ χωριὸ καὶ κρυβόταν. Ἦταν στὸ μεταξύ καὶ ἕνας «σφοδρὸς» ἔρωτας μὲ μιά «κοινοχωριανή» ποὺ γιὰ τὸ χατήρι τῆς ἔγινε «λιποτάκτης».

Στὶς ἀρχές δυὸ - τρεῖς μῆνες κρύβονταν, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ «θάρρεψε» κι' ἀρχισε νὰ παρουσιάζεται στὸ μαγαζί, μέχρι ποὺ ἀρχισε νὰ δοιλεῖ «μεργιάνικο».

Ἡ λιγοστὴ χωροφυλακὴ ἦταν πολὺ ἀπασχολημένη μὲ τὸν κυνηγητὸ τῶν «λιποταχτῶν» καὶ σπάνια φαινόταν στὸ χωριὸ. Δὲν τὸν εἶχαν «ἀνάψει» ἀκόμα κι' ὁ Φάνης τὸ πῆρε ἀπάνω του.

Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1922 μιά θαυμάσια

χειμνιάτικη μέρα λιακάδα, χιόνι πουθενά, κάτω στὴν «Τσιουβάλη» μιά ὥραία βρῦση ὁ Φάνης δοῦλες ἀμέριμος πάνω στὴ σκεπὴ καὶ σιγοτραγουδοῦσε τὸν μεγάλο του ἔρωτα: «ὕπιδμε Εὐδοξία μου τοῦ Θεοφάν τὰ λόγια

πὺς ὑπομένουν τὰ βουνά
τοὺς πάγους κι' τὰ χιόνια».

Ἀλλὰ «ὁ ἐχθρὸς καὶ τὸ ποτάμι δὲν κοιμούνται». Ὁ κυρ Παντελῆς, ποὺ εἶχε παιδιὰ στὸ «Μέτωπο», δὲν ὑπόφερε νὰ βλέπει τὸν Φάνη νὰ ἀπολαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τοῦ χωριοῦ, ὅταν οἱ ἄλλοι πολεμοῦσαν καὶ σκοτώνονταν. Μὲ τρόπο εἰδοποίησε τὴν Χωροφυλακὴ στὴ «Μπάγια» (2) κι' ἕνας χωροφύλακας Κρητικὸς (3) ἦρθε κρυφὰ ἀπὸ τὸ «Σελιό», πέρασε τὸν «Μεταλίσι» ἔναν βοθὺ λάκκο καὶ πλησίασε σιγὰ σιγὰ στὴν «Τσιουβάλη».

Ὁ Φάνης ἀνυποψίαστος δοῦλες στὴ σκεπὴ. Ὁ χωροφύλακας εἶχε σιγὰ πλησίαζε. Μέσα ἀπὸ τὴν λόχη, πρὸς τὴ βρῦση, καὶ παραμόνευε ὅλες τῆς κινήσεις τοῦ Φάνη. Ἦταν ἕνας νέος πολὺ κοντός, λιπόσαρκος καὶ τὸ «μάλινχερ» ἦταν μακρύτερο ἀπ' αὐτόν. Εἶχε δὲν εἶχε ὕψος 1.55. μπροστὰ στὸ Φάνη ἦταν ἕνα κουνούπι. Φαίνεται ἦταν σκληρὸ καρδιὰ καὶ ἡ ψυχὴ του τώλεγε.

Ἡ ὥρα 10 περίπου ὁ Φάνης κατέβηκε γιὰ «κολατσιό», ἡ μάννα του ἡ κυρὰ Εὐδοξία, μιά πολὺ καλὴ γῆρα γυναίκα, τοῦφερε «γκιζόπιττα» ποὺ τόσο τὴν ἀγαποῦσε, κι' ἕνα μικροῦ κροστί. Ὁρεξὴ πολὺ εἶχε ὁ Φάνης. Ἐφαγε καλὰ ἦπιε ἀρκετὸ κροστί κι' ἀπλώσε τὴν ἁριδα του λιακάδα. Ὁ Χωροφύλακας παραμόνευε. Ζήλευε τὴν ὀρεξὴ τοῦ Φάνη, τὴν πίττα καὶ τὸ γλυκὸ κροστί ἀλλὰ τὸ «καθήκον» τὸν συγκρατοῦσε. Ὁταν εἶδε ὅτι ὁ Φάνης «ἐλάγιωσε» τετάχτηκε ξαφνικὰ σὺν αὐτόματο καὶ προτείνοντας τὸ «Μάλινχερ» στὸ στήθος τοῦ Φάνη φώναξε δυνατὰ: «Ἐν ὀνόματι τοῦ Νάμου καὶ τοῦ Βασιλέως σὲ συλλαμβάνω!»

Ὁ Φάνης ξεφάνισσε πετάχτηκε ὀρθος καὶ σήκωσε τὸ χέρι.

Ὁ Χωροφύλακας τοῦ εἶπε: Δώσε μου τὰ χέρια σου. Ὁ Φάνης τ' ἀπλώσε σιγὰ σιγὰ ἀλλὰ ἄλλα μὲ ἕνα σάλτο ξεκίνησε νὰ φύγῃ.

— Ἀλτ καὶ πυροβολῶ.

Ἡ σφαῖρα πέρασε ξυστὰ στὰ πόδια τοῦ Φάνη.

— Φηλά τὰ χέρια!! φώναξε δυνατὰ ὁ Χωροφύλακας καὶ ἔλα σιγὰ σιγὰ.

Ὁ Φάνης «κίόπεψε» σήκωσε τὰ χέρια πολὺ ψηλά καὶ πλησίασε τὸν Χωροφύλακα. Τὸν εἶδε μικρὸ, τόσο κακόμοιρο, τόσο ἀδύνατο ποὺ τοῦ φαινόταν ἀπίστευτο νὰ τὸν πιάσῃ ὁ μικροσκοπικὸς αὐτὸς ἄνθρωπος. Τὰ ἀτανολαστικά του δοῦλεσαν ἀσπραπία;

— Παραδίνονται μὴν μοῦ ρίξῃς ἄλλη σφαῖρα, καὶ φράπ... ἀρπάξ... τὸ μάλινχερ τοῦ δίνει μιά κλωστή καὶ τὸν ξαπλώνει στὸ γρασιδί.

— Δώσε μου τὸ ὄπλο καὶ σοὺ δίνω τὸ λόγο μου πὺς θὰ σ' ἀφήσω. — Δὲν σὲ πιστεύω, εἶπε ὁ Φάνης. Ἐβγαλε τὰ κλειστρο τὸ πῆρε, πέταξε τὸ ὄπλο στὸν πεσμένο χωροφύλακα καὶ ἀρχισε νὰ τρέχει πρὸς τὸ χωριὸ.

Ὁ Χωροφύλακας ἦταν πεισιμῆνος, τὸν κυνηγοῦσε μὲ τὸ μάλινχερ, χωρὶς κλειστρο καὶ φώναζε δυνατὰ: Βοήθειαι!! ὁ Λιποτάκτης μου ἐπιτέθηκε: ὁ Λιποτάκτης δροπέτευσε. Πιάστε τον καὶ τὸν κυνηγοῦσε συνέχεια.

Ἀπὸ τὸν κρότο τοῦ τουφεκιοῦ καὶ τὴν φασαρία, πολλοὶ χωριανοὶ βγήκαν στὴ «Λιοντζίνα» (4) καὶ παρακολουθοῦσαν τὰ γεγονότα.

Ὁ Φάνης μπροστὰ μὲ τὸ «κλειστρο» καὶ πίσω ὁ Χωροφύλακας με προσαπαμένο τὸ ἀχρηστο ὄπλο.

— Δὲν εἰμαι ἐγὼ ὁ Λιποτάκτης, ἐγὼ εἰμαι ὁ Ἀλέξ Παπαλέξης.

— Στάσου Φάνη... Θὰ σοὺ ρίξω, φώναζε ἀπελπισμένος ὁ χωροφύλακας. Ἡ μάννα τοῦ Φάνη ἦρθε ἀπὸ τὸ χωριὸ τρέχοντας καὶ φωνάζοντας:

— Παιδί μου Φάνη παραδώσου... Θὰ σὲ σκοτώσω... Τί νὰ κάνω τώρα...

— Μὴ φοβάσαι μάννα δὲν μπορεῖ δὲν ἔχει κλειστρο τὸ ὄπλο του.

— Παραδώσου Φάνη φώναζε πολλοὶ ἀπὸ τὴ Λιοντζίνα, ντροπῆ σου νὰ ἀφοπλίσῃς τὸν χωροφύλακα.

Ὁ Φάνης «πάλλι κίόπεψε» ἔδωσε τὸ κλειστρο. Ὁ Χωροφύλακας τὸ ἀρπάξε γρήγορα τὸ ἔβαλε στὴ θέση του πέρασε τὴν δεσμίδα καὶ τοῦ εἶπε:

— Ἀπλώσε τὰ χέρια σου ἄμέσως. Ὁ Φάνης συμμορφώθηκε. Γρήγοροι σὺν σα'ίτα τοῦ πέρασε τῆς χειροπέδες, ἔβγαλε καὶ τὸ «κλιτάρ» καὶ ἀρχισε νὰ τὸν σέρνει πρὸς τὸ χωριὸ.

— Ἐμπρός πάμε στὸν Πρόεδρο νὰ μὰς πει ποῖός εἶσαι.

— Εἰμαι ὁ Ἀλέξ Παπαλέξ φώναζε ὁ Φάνης.

Μπροστὰ ὁ Φάνης δεμένος, πίσω ὁ Χωροφύλακας κρατώντας τον μὲ τὸ «κλιτάρ» ἦρθαν στὸ χωριὸ. Ὁ Πρόεδρος ἔλειπε καὶ τὸν ἔφερε στὸ Σχολεῖο νὰ τὸν κλείσει προσωρινὰ γιὰ νὰ φέρε ἐνίσχυση.

Ἐμεῖς εἴμαστε στὴν αἰθουσα καὶ γράφαμε ὅταν ἀνοῖξε ἡ πόρτα καὶ μπαίνει ὁ Φάνης δεμένος καὶ πίσω ὁ Χωροφύλακας.

— Ἀντρέα δὲν εἰμαι ὁ Ἀλέξ Παπαλέξ; πῆστον σὲ παρακαλῶ νὰ μ' ἀφήσεις.

— Ὅχι δὲν εἰσαι ὁ Ἀλέξ Παπαλέξ, εἰσαι Θεοφάνης... Τσ... λιποτάκτης τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπάντησε ὁ δάσκαλός μας.

Ὁ Φάνης ντροπισμένος, ἀπελπισμένος ἔκοτσε σὲ μιά καρέκλα.

— Ἐλα κα'ῦμένε τί κάνεις ἐστὺν ἔ! θὰ κότσης λίγο φυλακὴ θὰ σκαλοῦσε ὁ πόλεμος καὶ πάλι ὁ Φάνης τσοῦπ! στὸ χωριὸ τοῦ εἶπε ὁ δάσκαλος.

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ 5η ΣΕΛ.

Παραδοσιακοὶ οἰκισμοί

Λεωνίδα Γ. Τσαοῦση

Όταν χάνεται κανένα ζωάκι, στὴ θάλασσα, ἡμεῖς μαζεύουμε τὸ δασκάρι τοῦ ἄν τὸ πετύχουμε. Εἶναι ἄγριο καὶ στολίζουμε μ' αὐτὸ κάποια γωνιά τοῦ σπιτιοῦ μας. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ ἴδιο τὸ ζῷο.

Ἀς μοῦ συγχωρεθεῖ ποὺ θὰ πῶ ὅτι ὑπάρχει κάποια ἀναλογία ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ ἀπλὸ παράδειγμα καὶ στοὺς λεγόμενους παραδοσιακοὺς οἰκισμοὺς τῆς πατρίδας μας. Γιατί, ὅπως ἐκεῖ ἀπ' τὸ ζῷο δὲν ἔμεινε παρὰ τὸ ἄψυχο δασκάρι, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἀπὸ μὴ μορφῇ ζωῆς τῶν κοινοτῶν προγόνων μας, ἔμεινε μόνο αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦμε σήμερα «παραδοσιακὸ οἰκισμὸς». Δηλ. μερικὰ κτίσματα: σπιτία, ἐκκλησιές, σχολεῖα, γεφύρια, μύλοι, κατεργεῖα, μοναστήρια... Ὅλα χωρὶς ἄνθρωπους, χωρὶς ζωή. Ἡ μὲ λόγους ἄνθρωποι, ποὺ, κατὰ κανόνα, βρίσκονται στὰ τελευταία χρόνια τῆς ζωῆς τους. Κι' ἄλλο δὲν ἔμεινε—δὲν μποροῦν νὰ κάνουν—παρὰ ν' ἀναπολῶν τὰ περασμένα καὶ νὰ τὰ διηγῶνται, συγκινημένοι, ὅταν βρίσκουν ἀκουστές.

Ἔτσι, εἶναι σχεδὸν οἱ παραδοσιακοὶ οἰκισμοὶ στὰ περισσότερα ἀπ' τὰ ὄρενὰ χωριά μας. Κι' ὁ καθένας καταλαβαίνει τί ἀξία μπορεῖ νὰ ἔχει ἕνα σχολεῖο χωρὶς μαθητές, μιά ἐκκλησίαν χωρὶς παπά καὶ ἐκκλησιαστικά, ἕνα μοναστήρι χωρὶς καλογέροντες ἢ καλόγριες, ἕνα μύλος χωρὶς μύλων καὶ γεννήματα γιὰ ἄλεσμα καὶ ἕνα χωριὸ χωρὶς κατοίκους ἢ μερικὸς κατοίκους—γέροντες καὶ γριές—ποὺ περιμένουν τὸ θάνατο.

Τὸ πολὺ νὰ πῶμε ὅτι, ὅλα αὐτὰ ἔχουν κάποια μουσειακὴ ἀξία. Γιὰ νὰ βλέπουν οἱ νεότεροι τὸ ἔχρασαν οἱ πρόγονοί τους καὶ πὺς ἔζησαν αὐτοὶ τὴ ζωὴ τους. Τὴ ζωὴ, ποὺ, σὺν τὸ ποτάμι, προχωρεῖ μπροστὰ καὶ μὲ κανένα τρέπο δὲν πωροῦμε. Καὶ ποὺ, σὺν τέτοιον, ποτὲ δὲ θὰ ἐπιστρέψῃ στὰ ὄρενὰ χωριά μας ὅπως ἦταν στὸ παρελθόν. Ὅπως ἦταν στὸ παρελθόν, γιατί μὲ νέα σχήματα καὶ καινουργίες μορφές, ποὺ θὰ καλύπτουν τὴς ἀνάγκες ποὺ δημιουργοῦν οἱ σημερινὲς συνθήκες, μπορεῖ καὶ πρόπε: νὰ ἐπιστρέψῃ.

Αὐτὸ σημαίνει πὺς ποτὲ ἢ ἐγγονὴ δὲ θὰ γυρίσει ἢ δὲ θὰ παραμείνει στὸ χωριὸ τῆς γιαιγιάς τῆς καὶ ζήσει ὅπως αὐτὴ. Ὅττε ὁ ἔγγονος γιὰ νὰ διαδεχθεῖ τὸν πατέρα στὴ δουλειὰ του, ἐκτελώνοντας τὴς ὅπως ἐκεῖνος, ὡς κάποιο θαμὸ ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ παραδοσιακά κτίσματα, ποὺ τόσο ἐπαινοῦμε καὶ θαυμάζουμε, δὲν ἱκανοποιοῦν καὶ δὲν εἶναι, τίς περισσότερες φορές, στὰ μέτρα καὶ τὰ γούστα τῶν νέων ἀνθρώπων. Κι' αὐτὸ εἶναι λογικὸ μὴ καὶ, τὰ σπιτία ἢ

δῶς, εἶναι: τόσο θαρὰ στοὺς νεοκοινοὺς τους γιὰ τὴν καθαριότητα τους, τὴν θερμανσὴ καὶ πρπαντὸς τὴ συντήρησή τους.

Πάντοτε στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἡ κάθε φορὰ νεώτερη γενιὰ ζοῦσε τὴ ζωὴ τῆς διαφορετικὰ ἀπ' τὴς προηγούμενες. Σήμερα ὅμως αὐτὸ τὸ «διαφορετικὸ» πῆρε, ἀπὸ πολλὰς αἰτίες, ἄλλο νόημα. Κι' ἔγινε ἀγεφύρωτο χάσμα, ποὺ δὲν καλύπτεται μὲ λουλούδια, ὅπως θάβηλαν οἱ ρωμαντικοί, οἱ νοσταλγοὶ καὶ οἱ ποιητές. Ἐξέλε: ἔργα, προγραμματιστῶν καὶ ἀξιοποίησης πηγῶν πλοῦτος τοῦ κάθε τόπου, γιὰ νὰ σταθεῖν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐκεῖ. Ἡ νὰ ἐπιστρέψουν—ποὺ δύσκολο—ἔτσι: ἔργων καὶ νὰ ὀργανώσουν τὴ ζωὴ τους, ὅπως αὐτοὶ τὴ κῶθον καὶ ὅπως τὴ θέλουν. Καὶ τὰ ἔργα θέλουν ἐμπνευμένους καὶ δημιουργικοὺς ἀνθρώ-

μῶνους. Γιατί αὐτοὶ κράτησαν τὰ χωριά μας. Κι' αὐτοὶ τὰ κρατοῦν ἀκόμα. Ἔτσι τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ, ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, στὰ... «τελευταία τους». Κι' ὁ καθένας ἀπὸ μὰς μπορεῖ νὰ φανταστεῖ τί ἀξία θάχε τὸ σπιτί του, σ' ἕνα ἔρημο χωριὸ ὅσο ὥρατο καὶ παραδοσιακὸ καὶ ἄν ἦταν. Κι' ἂν θάταν ποτὲ δυνατόν νὰ πάει: καὶ νὰ τὸ χερεῖ, ἔτσι καὶ γιὰ λίγο, χωρὶς αὐτοὺς τοὺς λίγους ἀνθρώπους γύρω του.

Ἀλλὰ αὐτὸ πόσο θὰ πάει; Σίγουρα ὄχι: πολὺ. Γιὰ μερικὰ χωριά μάλιστα μπορεῖ νὰ χτυπήσει καὶ ἡ διωκενική. Γιὰ ἄλλα μπορεῖ καὶ νὰ πέρασει. Ὑπάρχουν ἔμεις καὶ ἀρκετὰ ποὺ ἔχουν ἀκόμα περιθώρια. Ὅχι: θέματα γιὰ πολὺ χρόνο. Γι' αὐτὸ ὅτι εἶναι νὰ γίνει: πρέπει νὰ γίνει: τὸ γρηγορότερο. Καὶ γιὰ τίς περιοχές ποὺ μπορεῖ

Μερικὴ ἀποψη ἀπὸ τοῦ Κάτω Πεδινίου

ποὺ νὰ τὰ συλλάβουν, νὰ τὰ ἐπινοήσουν καὶ νὰ μποῦν αὐτοὺς μπροστὰ γιὰ τὴν πραγματοποίησή τους.

«Ὁ κόσμος ὁμορφαίνει τὸν τόπο» λέει ὁ λαὸς μας. Κι' αὐτὸ εἶναι: σφῶ. Γιατί, ἀλήθεια, τί μπορεῖ νὰ γίνει: χωρὶς ἄνθρωπους; Ἄλλο πράγμα εἶναι: ἂν ἡ ζωὴ, με τὴς κατεδαφές τῆς, ἔφερε πλῆθος ἀνθρώπων σὲ μεγαλοπόλεις, θοῦ οὐ κακὸς ἢ καὶ ἀνθρώπους προγραμματιστῶν τοὺς ἔκανε τὸ βίῳ ἀδύνατο καὶ τὸ περιβάλλον τους ἐπικίνδυνο. Κι' αὐτὸ δὲν ἀναιρεῖ τὴ σοφὴ φρόση—τοῦ λαοῦ μας: «Ὁ κόσμος ὁμορφαίνει τὸν τόπο». Γι' αὐτὸ, ὅσοι φύγαμε ἀπ' τὰ χωριά μας, πρὶν ἀπὸ χρόνια, χρωστάμε χάρη σ' αὐτοὺς ποὺ ἔμειναν ἐκεῖ καὶ πᾶλιν, με χιλιάδες δυὸ δυσκολίες, γιὰ νὰ σταθεῖν ὁδοὶ καὶ περὶφανοί, κόντρα στὴ μοναξιά καὶ τὴν ἀπο-

νομή. Αὐτὴ τὴν ἀποψὲ εἶναι πολὺ εὐχάριστο καὶ παρήγορο, ποὺ ἀντισταθεῖ τὸ πρόγραμμα τῆς Ε.Ο.Κ. γιὰ τίς ὄρεινες περιοχές, με τὴ συνεργασία κρατικῶν φορέων, διάλεξαν τὴν περιοχή τοῦ Ζαγορίου γιὰ ἀνάπτυξη. Καὶ μάλιστα γιὰ ν' ἀποτελέσει αὐτὴ πρότυπο γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Νὰ δοῦμε. Μπορεῖ νὰ γῆρε ἡ καλὴ ὥρα γιὰ τὸ Ζαγόρι. Μπορεῖ νὰ γῆρε ἡ καλὴ ὥρα γιὰ τὸ ξεκίνημα, ποὺ περιμένουμε. Τὸ ξεκίνημα τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ μεγάλου μέρους τοῦ λαοῦ μας στὴς ρίζες του. Καὶ τῆς παραμονῆς του κοντὰ σ' αὐτές. Γιὰ μιά ζωὴ ἀγεφύρωτη, καλύτερη καὶ ἀνθρωπινότερη.

Τὸ εὐχαῖ. Κι' εἶναι: θέματα: πὺς μὰζι μου τὸ ἔχονται καὶ πᾶρα πολλοὶ ἄλλοι.

ΕΝΑΣ ΛΙΠΟΤΑΚΤΗΣ

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗΝ 4η ΣΕΛ.

σκαλός. Ὁ Φάνης ἀναθάρρεψε, ζήτησε νὰ τοῦ φέρον τὰ στρατιωτικὰ ρούχα του, τὸ ὄπλο του καὶ τὸ γυλιὸ του καὶ με συνοδεία καὶ δύο χωριανῶν δεμένους πῆγε στὴ Μπάγια καὶ ἀπὸ κεῖ στὶς Σπράτ. φυλακὲς τοῦ Ἀκράιου στὰ Γιάννινα.

Ὁ καιρὸς πέρασε, ὁ πόλεμος ἀλλάξε τροπὴ. Ἡ Ἀλμυρὰ «ἐρημώσ» καὶ Σαγγάριος» κούρασαν τὸν Ἑλλ. στρατὸ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ παραχωρήσῃ ἄλλο. Στὸ μεταξὺ οἱ Ἑλληνικὲς δυνάμεις ὑποχώρησαν κανονικὰ στὴ γραμμὴ Ἀφιόν Καραχισάρ—Ἑσκή Σέχιρ. Ὁ χειμῶνας τοῦ 1921—1922 ἦταν τραγικός. Οἱ Ἑλληνες εἶχαν ἐξαντληθῇ, στὰ μετόπισθεν δροῦσαν οἱ «Τσέτες» (5).

Μερικὲς ἐπιθέσεις τῶν Ἑλλήνων ἀποκρούστηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποὺ τώρα ἐνισχύθηκαν με ὀπλισμὸ ἀπὸ τοὺς «πρώην συμμάχους» μας, οἱ ὁποῖοι δὲν συγχώρησαν τὴν προέλασή μας πέρα ἀπὸ τὴν «Συνθήκη τῶν Σεβρῶν». Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922 ἀρχισε ἡ μεγάλη ἀντεπίθεση τῶν Τούρκων. Τὸ «Μέτωπο» ἔσπασ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 1983

ΓΗΘΜΝΗΜΑ

Τὰ ποσὰ ἀντιστοιχοῦν σὲ χιλιάδες (1.000 = 1.000.000)
 ΥΠ = Ὑπόλοιπο γιὰ ἀποπεράτωση ἔργου
 ΜΥΠ = Μέρος ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο γιὰ ἀποπεράτωση ἔργου
 Ν = Νέο ἔργο (δὲν ἔχει ὑπολόγισμα)
 ΜΝ = Μέρος ἀπὸ τὸ νέο ἔργο

1) ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΑ

13	Βελτίωση ὁδοῦ ἀπὸ Ἁγίου Ἀθανασίου Ἀσπαραγγέλου πρὸς Ἀνθρακίτη — Μπαλντοῦμα	ΥΠ	5000
17	Βοδούσα: Κατασκευή ἑσωτ. ὁδοποιίας	ΜΥΠ	1900
18	Γρεβενήτι: Κατασκευή ἑσωτ. ὁδοποιίας	ΜΥΠ	5000
20	Τσεπέλοδο: Κατασκευή ἑσωτ. ὁδοποιίας	ΜΥΠ	3000
23	Κήποι: Κατασκευή ἑσωτ. ὁδοποιίας	ΜΥΠ	2000
27	Βελτίωση ὁδοῦ Σκαμνέλου — Βρυσοχωρίου	ΥΠ	2000
34	Βελτίωση ὁδοῦ Γρεβενήτι — Βοδούσας	ΜΥΠ	15000
38	Βελτίωση ὁδοῦ πρὸς Μακρίνο	ΥΠ	2000
43	Βελτίωση ὁδοῦ Μονὴ Στούπαινας	ΥΠ	40
46	Καρνές: Ἀποπεράτωση Γέφυρας Ζαγορίσιου	ΥΠ	2500
59	Βελτίωση ὁδοῦ Νεγάδων — Ν. Ἀμαρουσίου	Ν	10000
63	Βελτίωση ὁδοῦ Καλπάκι — Κ. Πεδινά	ΜΝ	4000
64	Ἀσφαλτοστρώση ὁδοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ Σκαμνέλι	Ν	6000

ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ δρχ. 418.161. Στὸ Ζαγόρι δρχ. 58440
 ΣΥΝΟΛΟ ἔργων 73. Στὸ Ζαγόρι 13.

2) ΓΑΡΕΥΣΗ

13	Καλουτά: Ὑδρευση κοινότητας	ΥΠ	500
32	Ἐλατοχώρι: Ὑδρευση κοινότητας	ΥΠ	800
35	Κάτω Πεδινά: Ὑδρευση κοινότητας	ΥΠ	600
59	Λεπτοκαρυά: Ἐπισκευὴ ὑδραγωγείου	Ν	400
67	Σκαμνέλι: Ἐνίσχυση ὑδραγωγείου	Ν	500

ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ 205.540. Στὸ Ζαγόρι δρχ. 2800
 ΣΥΝΟΛΟ ἔργων στὸ Νομὸ 69. Στὸ Ζαγόρι 5.

3) ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΙΣ

Σύνολο δαπάνης στὸ Νομὸ 4200. Στὸ Ζαγόρι 0.
 Σύνολο ἔργων στὸ Νομὸ 3. Στὸ Ζαγόρι 0.

4) ΓΕΩΡΓΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΑ

16	Κατασκευή ἀρδευτικοῦ ἔργου δεξιᾶς δεξιᾶς Βοϊδομάτης	Ν	500
20	Κατασκή. ἀρδευτικοῦ ἔργου ἀριστερᾶς δεξιᾶς Βοϊδομάτης	ΜΝ	3000
41	Καβαλάρη: Κατασκευή ἀρδευτικοῦ ἔργου	Ν	1000
53	Βίτσα — Μονοδένδρι: Κατασκευή ἀγροτικῶν δρόμων	Ν	1500
65	Σκαμνέλι — Τσεπέλοδο: Κατασκευή ἀγροτικῶν δρόμων	Ν	3000
70	Ἐλαφότοπος: Κατασκευή ἀγροτικῶν δρόμων	Ν	350
83	Φραγκάδες: Κατασκευή ἀγροτικῶν δρόμων	Ν	500
100	Ἁγίος Μηνᾶς: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	600
109	Ἐλαφότοπος: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	600
117	Κάτω Πεδινά: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	600
120	Μονοδένδρι: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	1500
196	Κάτω Πεδινά: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	300
200	Μονοδένδρι: Κατασκευή ὁμοροδεξαμενῆς	Ν	300

217	Καλουτά: Κατασκευή ποτίστρας	Ν	200
229	Πάπιγκο: Κατασκευή ποτίστρας	Ν	300
239	Φραγκάδες: Κατασκευή ποτίστρας	Ν	200

ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ δρχ. 197.962. Στὸ Ζαγόρι δρχ. 14.450
 ΣΥΝΟΛΟ ἔργων στὸ Νομὸ 189. Στὸ Ζαγόρι 16.

5) ΔΙΑΦΟΡΑ

9	Βοδούσα: Κατασκευή κυρίου Πολιτιστικοῦ Κέντρου	ΜΥΠ	500
10	Κήποι: Κατασκευή κυρίου Πολιτιστικοῦ Κέντρου	ΥΠ	200
20	Βοδούσα: Ἀναμεταδότης τηλεόρασης	Ν	50
21	Γρεβενήτι: Ἐπισκευὴ λατρείου	ΜΝ	100
22	Τσεπέλοδο: Δημιουργία Πνευμ. κέντρου καὶ λατρείου	ΜΝ	100
23	Τσεπέλοδο: Ἐπέκταση πλατείας	ΜΝ	100

ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ δρχ. 121.824. Στὸ Ζαγόρι δρχ. 1000
 ΣΥΝΟΛΟ ἔργων στὸ Νομὸ 34. Στὸ Ζαγόρι 6.

6) ΜΕΛΕΤΕΣ

2	Ὑδρευση Κοινοτήτων Δυτικοῦ Ζαγορίου	ΥΠ	240
10	Μελέτη ὁδοῦ Μακρίνου — Ἐλατοχωρίου	Ν	100
11	Μελέτη ὁδοῦ Γρεβενήτι — Βοδούσας	Ν	500

ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ δρχ. 80.000. Στὸ Ζαγόρι δρχ. 840
 ΣΥΝΟΛΟ ἔργων στὸ Νομὸ 17. Στὸ Ζαγόρι 3.

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Νομὸ	970.000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ δαπάνης στὸ Ζαγόρι	94.637

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ἐκτὸς ἀπὸ τίς γενικὲς δαπάνες ἐπαρχιακῆς ἐκτέλεσης, ἀρδευτικοῦ ἔργου Βοϊδομάτης, μελέτη ὑδρευσης κοινότητων Δ. Ζαγορίου, κατὰ κοινότητες δόθηκαν τὰ παρακάτω ποσά:

Βοδούσα	7400	Γρεβενήτι	600
Τσεπέλοδο	5000	Κήποι	400
Καλουτά	700	Ἐλατοχώρι	80
Κ. Πεδινά	1500	Πάπιγκο	30
Λεπτοκαρυά	400	Σκαμνέλι	350
Βίτσα	1500	Ἐλαφότοπος	90
Φραγκάδες	700	Μονοδένδρι	180
Ἁγίος Μηνᾶς	600		

Χαρακτηριστικὸ τοῦ Προγράμματος 1983 εἶναι ὅτι ἐνῶ οἱ πιστώσεις ἔναντι τοῦ 1982 εἶναι αὐξημένες κατὰ 267.296 δραχμές, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἔργων εἶναι μειωμένος κατὰ 217 ὥστε νὰ τελειώσῃ γρήγορα ἡ κατασκευὴ τους καὶ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀπόδοσή τους.

Ο ΠΙΝΑΚΑΣ

	1982		1983	
	Ἔργα	Πιστώσεις	Ἔργα	Πιστώσεις
Συγκοινωνιακά	235	349.164	73	418.1
Ὑδρευση	156	135.940	69	205.6
Ἀποχέτευση	8	6.106	3	4.2
Γεωργικοκτηνοτροφικά	139	54.218	243	197.9
Διάφορα	103	142.217	34	121.8
Μελέτες	15	15.005	17	22.2

ΣΤΑΘΗ Δ. ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΚΩΔΙΚΑ

τῶν Ἐπάνω Σουδενῶν τοῦ Ζαγορίου

Περιεχόμενο αὐτοῦ ἡ αὐτοδικοκλήση τῆς κοινότητος καὶ ἡ πορεία τῆς 30 χρόνια τ.ε. κ.μ. η.ρ. ω.μ. ε.ν. η. ἀπὸ τὸ 1832

Ἀκολουθοῦν στὸν κώδικα - ἀντίγραφο - μερικὰ κεφάλαια γιὰ τὰ ὁποία ἀναφερόμεν συνοπτικά:

● Στὶς σελίδες 164 - 167 ἀναφέρεται δαίτησις γιὰ τὴν ἐπίλυση οἰκονομικῆς διαφορᾶς μεταξὺ μεριδίων τῶν Σουδενιῶν.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἀντίγραφον τοῦ Συμφωνητικοῦ Γράμματος τῆς κοινότητος τοῦ χωρίου μας.

Διὰ τοῦ παρόντος Συμφωνητικοῦ Γράμματος δημοσιεύομεν ἡμεῖς οἱ Ἐπάνω - Σουδενῖται κοινῶς καὶ συμφώνως ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἴμεθα Διηρημένοι εἰς Δύο Κόμματα διὰ τινὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ χωρίου μας παλαιὰς καὶ νέας τὰς ὁποίας ἕως Σήμερον ἐκόμεν καὶ ἐπειδὴ μόνον μὴ δύνανται νὰ τὰς ἐξομαλίσωμεν (ἐξομαλύνωμεν) καὶ νὰ τὰς διορθώσωμεν, διὰ τὰ παύσαν οἱ ἐ-

ριδὲς καὶ φιλονεικίαι, ἀπεφασίσαν ἐν κοινῇ ἐκείνῃ Γνώμῃ νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὸ Βιλαέτι μὲ γράμμα μὴ ὑπογεγραμμένον ἀπὸ ὅλους τοὺς Κυρίους Κωνσταντίνον Βασιλάκη καὶ Χριστόδουλον Κονομάτην, οἵτινες ἐρχόμενοι, κάθε προβαλλομένην, ὡς τὰ ἐγγράφια μὴ τὰ ἕως σήμερον πραχθέντα, καὶ χωρὶς ἐγγράφου, θέλουν ἀποφασίσαι αὐτὰ θεωρηθέντα καὶ ἀκριβῶς ἐξετασθέντα, καὶ ἡ ἀπόφασίς των θέλει εἶναι ἐκείνη ἡ ἰσχύς καὶ θέλει εἶσθε ἀμετάσπρεπτος καὶ ἀμετάβλητος εἰς αἰῶνα τὸν ὅλον. Διὰ τοῦτο ἐγίνετο τὸ παρὸν Γράμμα καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξὴν 1841 Αὐγούστου 11 Ἐπάνω Σουδενῶν.

Κωνσταντῆς Ἱερεὺς, Χριστόδουλος Τσάνης, Κ. Οἰκονομολόγος, Κ. Γεωργίου, Ζώης Κ. Δούβλης, Χριστόδουλος Ζαζής, Ἀναστάσιος Χριστοδούλου, Ζ.Γ. Σκούρτης, Λάμπρος Χριστοδούλου, Μιχαὴλ Πασχάλης, Γεώργιος Λαζόπουλος, Χριστόδουλος Ἰωάννου, Μ. Σακελλαρίου, Χριστόδουλος Γεωργίου, Γ. Κυρίτζης, Θ. Πριμκήρης, Ἀναγνώστης Δούβλης, Γ. Δόνου, Ἀναστάσιος Κωνσταντίνου, Ἰωάννης Παρδάλης, Νικόλαος Καλαρίτης, Νικόλαος Ἰωάννου Δούβλη.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

Ἐπὶ αὐτὸ ὅς ἰδοῦμε τὴ μορφή τῆς διαίτησης, ὅπως ἀναφέρεται στὴ σχετικὴ σελίδα τοῦ κώδικα.

ὅταν, ὅπως ἀναφέραμε.

Ἀπὸ τὴν ἐρευνα τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ προκύπτει ὅτι κυκλοφοροῦσαν στὸ χωριὸ χρεωστικὲς καὶ πιστωτικὲς ὁμολογίες.

● Τὰ κεφάλαια τοῦ δικού μας κειμένου, στὰ ὁποία ἀναφερθήκαμε συνοπτικά εἶναι ἀπὸ τὰ 90 ἕως τὸ 210. Μέσα στὰ κεφάλαια αὐτὰ περιέχεται ἡ διαίρεση τῶν χωριανῶν σὲ δύο κόμματα, ἡ σχετικὴ διαίτησις ποὺ ζητήθηκε ἀπὸ τὸ Βιλαέτι καὶ ὁ ὁριστικὸς διακανονισμὸς τοῦ Κοινοτικοῦ χρέους (Μουκαδέμι).

Τὸ σαράκι, ἡ ἐξίς ποὺ βασανίζει τὸν Ἕλληνα ἐσσεὶ δυστυχῶς δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ὀρθοποδήσῃ.

Ἐσσερα χρόνια γρηγορώτερα (τὸ 1837) οἱ Σουδενῖτες μὲ τὸ σύστημα τῶν —τὸν καταστατικὸν τοὺς χάρτην— εἶχαν διακηρύξει:

«Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δημοσιεύομεν ἡμεῖς οἱ Ἄνω - Σουδενῖται κοινῶς ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἕως πῶρα τρέχομεν εἰς τὰ τυφλὰ εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ χωρίου μας χωρὶς κανένα δρόμον καὶ χωρὶς κανένα σύστημα ἐξ αἰτίας τῶν διχονομιῶν μας, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ ἀισχροκέρειαν σήμερον ἀπεφασίσαν νὰ κάμωμεν τὸ παρὸν σύστημα κατὰ τὸ ὁποῖον καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν».

Δι' αὐτὸντες λοιπὸν ἀισχροκέρεια — θήρευσαν ἀισχρὸν κέρδους — ἦταν αὐτὸ ποὺ ὤρθε τοὺς χωριανούς στὴ διαίρεση, ποὺ εὐτυχῶς τὴ βλέπουν ὡς καταστροφικὴ. Γιὰ νὰ τὴ σταματήσωμεν ὑπογράφουν τὸ Συμφωνητικὸν Γράμμα ποὺ προαναφέραμε. Θέλουν νὰ ποὺ δώσουν κύρος καὶ ἰσχὺ, ἀμετάσπρεπτος καὶ ἀμετάβλητος, εἰς αἰῶνα τὸν ὅλον.

Πόσο ἰσχυρὸς ἡ συμφωνία γιὰ τὸ μόνον καὶ ἀόλητο μεταξὺ τῶν Σουδενιῶν, ποὺ ἦταν γνήσιοι Ρωμιοὶ. Ἀρκετὰ χρόνια. Τόσα ὅσα ἐφάσαν γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ χωριὸ σὲ ἀκμὴ ἀξιοζήλευτη μὲ τοὺς συγχωριανοὺς κυρίως τοξοδόμενους στὴ Βουλγαρίαν καὶ τὴν Κέρκυρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Σελ. 302—307 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 1.

Οἱ καί'ιμὲς εἶναι ἓνα στοιχεῖο συμπεριφορᾶς - ἀναπόσπαστο τῆς διαίτησης Κόλλας.

Οἱ Βεκίλης ἂν ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ ἀντάσσει καὶ νὰ γνωστοποιῇ μὲ τὴν Κόλλα τὴς δαπάνης τοῦ χωρίου σὲ θέσεις περιόπτες αὐτοῦ γιὰ νὰ λαβαίνον ὡς οἱ χωριανοὶ καὶ νὰ εἶχ' ὁλοκληρώσει μὲ ὅλα τὰ σπῆτα - νοικοκυριά ποὺ εἶχαν κ' αὐτὰ τὴ δική τους Κόλλα, γιὰ τὴν ἀσφάλειά του καὶ τὴν ἀσφάλειά τῆς κοινότητος ἀπὸ κάθε πλευρᾶ τοῦ κοινοτικοῦ χρέους εἶχε καὶ τὸν προσωπικὸν του λογαριασμὸν, τὸν καί'ιμὲ δὲ ὁποῖος κ' αὐτὸς καταχωρίζονταν στὸν Κώδικα.

Καί'ιμὲς 1848. Ἰδοὺ ἐνταῦθα καταστατικὸν τῶν καί'ιμὲν τοῦ Κυρίου Χριστοδούλου Ἀναγνώστη Δούβλη διὰ τὰ ἐξόδα, τὰ τεκλῖφια τοῦ χωρίου, ὅτινα ἔκαμε ἀπὸ 1848 Ἀπριλίου πρώτη ἕως 1849 Ἀπριλίου κατὰ τὸ συμφωνητικὸν τοῦ ἀντιγραφίου ὁπισθεν τοῦ παρόντος σημειώμενου τῆς ἡμερομηνίας καὶ

ἦταν ὁ καί'ιμὲς, ὅπως καὶ παραπάνω τινίστηκε, ἀπὸ τὰ σημαντικὰ χαρτὰ ποὺ χρειαζόνταν γιὰ τὴν ἐξόδα τῆς αὐτοδικοκλήσεως τῆς κοινότητος. Ἦταν ὅς ποῦμε συμπλήρωμα τῆς Κόλλας μὲ βάση τὴν Κόλλα ἦταν ὑποχρεωμένος ὁ Βεκίλης νὰ πληρῶν καὶ νὰ ἐξοφλῇ τὰ χρεὶ τοῦ χωρίου καὶ τὰ ρεζύμια.

(Συνεχίζεται)

ἀπὸ τότε αὐτοθελῶτως ἠκολούθησε νὰ ἐξοδεῖται μέχρι τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1849 ὡς ἀκολουθῶς φαίνεται.

Σύνολο ἐξόδων γρόσια 18338.3.

Σελ. 319—320 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 2.

1851 Μαρτίου α. Πρακτικὰ πῶν παρὰ τῆς κοινότητος διορισθέντων Κυρίων Χριστ. Τατάνη καὶ Ἀναγ. Δούβλη.

Ἰδοὺ καταστρώνεται ὁ καί'ιμὲς τοῦ Κυρίου Λάμπρου Πόντικα, Βεκίλη ἀπὸ πρώτῃν Ὀβρίου χίλια ὀκτακόσια σαράντα ἑνῶς μέχρι τὴν 1850 Ὀκτωβρίου διὰ τὰ ἐξόδα, ἦτοι τὰ τεκλῖφια τοῦ χωρίου, ὅτινα ἐπλήρωσε, ὡς ἀκολουθῶς σημειώνονται αἱ αἰτίαι... τοὺς δὲ τόκους ἐλογαρίασμεν μέχρι 30 Ὀβρίου 1850 κατὰ τὸ ἀντικρὺ δοθέν εἰς ἡμᾶς πληρεξούσιον.

Σύνολο ἐξόδων γρόσια 8026.29.

Σελ. 334—336 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 3.

Οἱ καί'ιμὲς τοῦ Κυρίου Χριστοδούλου Α. Δούβλη, τουτέστι ση μείωσις τῶν ἐξόδων τοῦ χωρίου Ἐ. Σουδενῶν, τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσαν ἀπὸ 1852 Σηβρίου α' — 1853 Ὀβρίου Α. Σύνολον ἐξόδων γρόσια 10.104.13

Σελ. 335—336 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 5.

1855 Νοεμβρίου 17 Ἐ. Σουδενῶν ὅσα ἔκαμε ὁ Ν. Δήμος, Βεκίλης ἀπὸ 1854 Ἀπριλ. 14 μέχρι τοῦ 1855 Ἀπριλίου 14, ὡς φαίνονται ἐνταῦθα σημειώμενα. Σύνολο ἐξόδων γρόσια 8852.28.

Σελ. 416—417 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 6.

1856 Δεκεμβρίου 31.

Πράξεις πληρεξουσίων. Ὅρα φύλ λον 412. Τὰ πληρεξ.

Ἀντίγραφον τοῦ καί'ιμὲ Χριστοδούλου Σακελλαρίου διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ χωρίου ἐξόδα.

Σύνολο ἐξόδων γρόσια 5078.9

Σελ. 439—441 Καί'ιμὲς ὑπ' ἀρ. 7.

Ἀντίγραφον τοῦ καί'ιμὲ τοῦ Μιχαὴλ Φώτου διὰ τὰ ἀκόλουθα τοῦ χωρίου ἐξόδα 1858 Ἰουνίου Α'.

Σύνολο ἐξόδων γρόσια 7385

ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΪΚΑ

ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΑΝ ΟΙ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΟΙ

ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Γύρω από τους Σαρακατσαναίους υπάρχουν ακόμα αρκετά θέματα ά- διευκρινιστά. Όχι μονάχα ως προς την αρχική τους καταγωγή και προέλευση, αλλά και γύρω από τη ζωή τους κατά τα περασμένα χρόνια παρουσιάζονται ενδιαφέρουσες πολιτικές άποριες και έρωτηματικά, που άπασχολούν τακτικά πολλούς έρευνήτες. Οι παρακάτω γραμμές σκοπό έχουν να δώσουν μερικά στοιχεία για το από ποιά εποχή και γιατί εγκαταστάθηκαν σε πολλά χωριά του Ζαγοριού Σαρακατσάνοι.

Καθώς όλοι μας πρέπει να ξέρουμε αρκετά χωριά του Ζαγοριού έχουν αρκετές θερινές κοινοτικές βοσκές ιδιαιτέρα κατά μεγαλύτερο ποσοστό στο Ήπειρωτικό βουνό που λέγεται «Τύμφη», και κατά μικρότερο ποσοστό στο βουνό «Μισοκέλι». Στα πολύ παλιά χρόνια οι θερινές αυτές βοσκές χρησιμοποιούνταν από τους κτηνοτρόφους των χωριών, στα ό- ποια ανήκαν κατά κυριότητα οι βοσκές αυτές. Αργότερα, όταν τους Ζαγορίσιους τους τραβούσε όλο και περισσότερο το ταξίδι, άρχισαν να γίνονται λιγότεροι οι Ζαγορίσιοι κτηνοτρόφοι που άσχολούνταν με τη νομαδική κτηνοτροφία. Οι ιδιοκτήτριες των θερινών βοσκών κοινοτήτες του Ζαγοριού όλο και πηλύνοντο από τις θερινές βοσκές περιστεύε άναγκαστικά το νοίκιζαν σε ξένους μη χωριανούς κτηνοτρόφους γιά να μη μένουν άχρησιμοποίητες και με σκοπό να παίρνουν γιά νοίκι χρήματα που ήταν απαραίτητα γιά τις ανάγκες κάθε χωριού. Οι μη χωριανοί του κάθε χωριού κτηνοτρόφοι που άσκούσαν το επάγγελμα της νομαδικής κτηνοτροφίας και νοίκιζαν τα καλοκαιρινά βοσκοτόπια του Ζαγοριού, καθώς δείχνουν τα παλιά χαρτιά, ήταν από τα καμποχώρια των Γιαννίνων και ιδιαιτέρα από τη Βελτισία, διάφοροι Άρβανίτες, τσελιγκάδες (Μπέηδες), Άρβανιτοβλαχοί (Γκαργκούνηδες), καθώς και πολλοί τσελιγκάδες Σαρακατσαναίοι. Κατά τα τέλη όμως του περασμένου και τις άρχές του αιώνα μας κατά το πλείστον ένοικιαστές των θερινών βοσκών του Ζαγοριού ήταν Σαρακατσαναίοι τσελιγκάδες. Από διάφορα στοιχεία που υπάρχουν και που πολλά έκτεθηκαν το περασμένο καλοκαίρι στα «Ζαγορικά 82», οι Σαρακατσαναίοι τσελιγκάδες ήταν ένοικιαστές στα θέρετρα του Ζαγοριού από τα τέλη του 18ου αιώνα. Το παρακάτω σχετικό έγγραφο μάς κατατοπίζει ως ένα βαθμό γιά το ζήτημα αυτό:

«Οι υποφαινόμενοι χωριανοί Κουκουλιώτες κατά την πρό όλιγων ημερών άφωσαν από όλους τους εύρεθέντας χωριανούς, ίνα επισκεφθώμεν τὸ βουνό μας, σήμερον την

20ην Ιουνίου του 1851.... από το χωρίον παίρνοντας μαζί μας τους χωριανούς ήμῶν Ντίνον Φλώρον και Ντίνον Τζαλαγιάννην οίτινες ὁ μὲν Φλώρος ὑπὲρ ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἐτών, ἔβσκεν τὰ πρόβατά του ὑπὲρ τεσσαράκοντα ὀκτώ ἐτη εἰς τὸ βουνόν μας, ὁ δὲ ἕτερος ἀνὴρ ἔβδομή-κοντα καὶ ὀκτὼ ἐτών ἔβσκεν ὁμοίως πρόβατα ὑπὲρ τὰ τρεῖς κόντα καὶ ἑπτὰ ἐτη καὶ φθάσαντες εἰς τὸ βουνόν μας οἱ δύο ρηθέντες μαζί με τὸν ἐνοικιαστὴν ἡμῶν τὸν εἰς τὸ αὐτὸ βουνόν μας ὀνομαζόμενον Χριστόδουλον Ἰωάννου Τζουμάνην Σαρακατσάνον καὶ με πολλοὺς ὁμοίους παλαιούς πιστικούς τους μάς ἔδειξαν ὅλα τὰ σύνορα τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ μάς ἐν θεοφοβίᾳ ἀκριβέστατα, καθὼς τὰ ἐγνώριζον, οἱ μὲν ρηθέντες δύο χωριανοὶ μάς κατὰ τὴν ποιετὴ ἔκει δατριβὴν των με τὰ πρόβατά των, καὶ ἀπὸ τούς παλαιότερους ἡμῶν χωριανούς προβαταραίους δι-δαγμένοι, καθὼς τοὺς εἶχαν ἐκεῖνοι οἱ αἰμῆστοι εἰς τὴν ἐξουσίαν των ἐξ ἀρχῆς, ἀφοῦ ἀκατοικήθη τὸ χωρίον μας, ὁ δὲ Χριστόδουλος Ἰωάννου Τζουμάνης καὶ με τοὺς λοιποὺς ἀπαδούς Σαρακατσαναίους, καθὼς τὰ ἐγνώριζον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν εἰς τὸ αὐτὸ βουνόν μας δατριβὴν των πρό χρόνων, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα γε-γονότα καὶ ἐνοικιάζων πάτε τοῦ ἐ-νὸς χωριοῦ καὶ ἄλλοτε τοῦ ἄλλου καὶ ἐγνώριζεν ὅλων αὐτῶν τῶν βου-νῶν τὰ ὀνόματα καθαρότατα, ὅπως καὶ οἱ ρηθέντες ποιμένες μάς ἔδειξαν τὰ σύνορα τοῦ βουνοῦ, καθὼς εἶναι σημειωμένα εἰς τὸν παρόντα χάρ-την καὶ ἔστω δι' ἐνθύμησιν αἰώνων τὰ σύνορα, ἐστὶ τὰ γνωρίζει καὶ ὁ ὑποφαινόμενος Τόλης Δόση Τσεκού-ρας, ὅστις δὲν... καὶ δὲν ἠμπούρεσε νὰ μάς ἀκολουθήσῃ.

Ντίνον Φλώρος
Ντίνον Τζαλαγιάννης
Χριστόδ. Τζουμάνης
Κώστας Άναστασίου
Χατζὶ Κώστα Τζαρίμης
Κων. Πανταζῆς
Γεώργ. Ζαγκουλόπουλος
Ντίνος Σόμπολας
Τόλης Τσεκούρα
Γεώργ. Παπακώστα
Χρόνης Κώστα
Γεώργιος Στύλου
Παναγ. Λίτσικας
Γεώργ. Χατζὶ Κώστα τσαρίμης
Δημήτριος Γεώργ. Μπῆκα
Ἀπόστολος Μασαούτης
μαρτυρῶ

Τὸ χαρτί αὐτό, στὸ ὁποῖο εἶναι σχεδιασμένος καὶ ὁ χάρτης τοῦ Κουκουλιώτικου βουνοῦ, κατὰ πρό-χειρο βέβαια τρόπο, ἀποσκοποῦσε στὸν καθορισμὸ τῶν συνόρων τῆς περιοχῆς τοῦ βουνοῦ. Ἀλλὰ δὲν παύει νὰ ἀποτελεῖ καὶ σημαντικὴ μαρτυρία, ὅτι: στὰ βουνὰ τῶν χω-ριῶν τοῦ Ζαγοριοῦ Βραδέτου, Κου-κουλιού, Παπίκου, Καπεσόβου κλπ. βοσκούσαν πρόβατα οἱ Σαρακατσα-ναῖοι πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴ χρονολογία αὐτὴ (πρὶν καὶ ἐξήκοντα χρόνια). Ἀλλὰς τε τὰ διάφορα χαρτιά τοῦ χωριοῦ δείχνου νηὺς Σαρακατσα-ναῖοι ἐνοικιαστές τῆς «Ἀστράκας» (ἐστὶ λέγονται οἱ θερινές βοσκές τοῦ Κουκουλιού) ἦταν κάποιοι Γιαννά-

ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗ

της Γόγολος στὰ 1843, Καφαλαῖοι καὶ ἄλλοι. Πάντως στὰ χρόνια αὐτὰ καὶ μέχρι τὸ 1880 περίπου οἱ Σαρα-κατσαναῖοι τσελιγκάδες με τίς οἰκον-εικές τῶν τσοπαναριῶν τους Σαρα-κατσαναῖοι κατοικοῦσαν ὅλη τὴ δι-άρκεια τοῦ καλοκαιριοῦ στὸ βουνό μέσα σὲ ἀχυροκαλύβες (κονάκια). Τώρα παλὰ ζωὴ ἔκαναν ἐκεῖ ψηλὰ οἱ Σαρακατσάνηδες αὐτὲς οἰκογένειες ἔ-νας Θεοῦ τὸ ξέρει. Αργότερα, ὅτε-ρα ἀπὸ τὸ 1880 ἀναγκαστικά ἐπα-ψαν νὰ παραμένουν τὸ καλοκαίρι οἱ Σαρακατσάνηδες οἰκογένειες στὰ κ-ονάκια στὰ βουνὰ τοῦ Ζαγοριοῦ, γι-ατὶ τοὺς τὸ ἀπαγόρευσε αὐτὸ ἡ Τούρκικη Διοίκηση. Ὁ λόγος δὲ ἦ τὴν ἀπαγόρευση αὐτὴ ἡ ληστεία.

Στὰ 1878, καθὼς εἶναι γνωστὸ, ἡ πατρίδα μας ἡ Ἑλλάδα, ἀποδύθηκε σὲ μὴ ἐπαναστατικὴ προσπάθεια γιά τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὸν Τούρκι-κο ζυγὸ τῶν σκλαβωμένων Ἑλληνί-κων περιοχῶν τῆς Μακεδονίας, Θεσ-σαλίας καὶ Ἠπείρου. Στὴν Ἠπειρο τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα ξέσπασε ἐ-δὺ ὁ σημεῖα στὸ Λυκούρσι: τῆς Β. Ἠπείρου μας καὶ σὲ κάποιο τμήμα τῆς περιοχῆς Ἀρτας. Τὸ ἐπαναστα-τικὸ αὐτὸ κίνημα δὲν πέτυχε στὸ σκοπὸ του. Γιατὶ δὲν πέτυχε δὲν ἔ-χει τὴ θέση του νὰ ἐξεταστὲ ἔδω. Μερικὰ στοιχεῖα γιά τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἴδουν οἱ ἀναγνώστες, ὅταν δη-μοσιεῖται ἔνα βιβλ: ἀράκι μου με τίτ-λο: «Τὰ Λυκούρσια». Ἡ ἀποτυ-χία τοῦ κινήματος αὐτοῦ εἶχε γιά συνέπεια νὰ ἐμφανιστοῖ ἡ ληστεία εἰδικὰ στὸ Ζαγορίσιο, ἀλλὰ καὶ κα-τὰ γενικώτερο τρόπο σ' ὅλον τὸν Ἠπειρωτικὸ τόπο, με πολὺ ἐντονο χαρακτῆρα καὶ με πολὺ καταστροφ-κὲς συνέπειες γιά τὸ Ζαγόρι μας.

Ὁ ὑπὸρχος ἔρευνήτης τῶν δ-ά-φορων ἱστορικῶν θεμάτων τῆς χ-ώ-ρας μας κ. Ναν. Δοκονάρης σὲ κά-ποια μελέτη του με τίτλο: «Ἡ λη-

στεία καὶ τὸ ληστικὸ κύκλωμα» ποῦ τὸ δημοσίευσε στὸ περιοδικό: «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία» τεύχος 162 -- 163 (Ιούλιος - Ἰούλιος 1982) καὶ στὴ σελίδα 323, ἀνέγραψε σὲ πολλὰ ἄλλα γράφει καὶ τὰ ἐξῆς: «...Στὰ ἐν-δογενῆ τῆς ληστείας αἰτία θὰ πρέ-πει νὰ κατατάξουμε καὶ τὴν ἀποτυ-χία τῆς ἀλυσωτικῆς πολιτικῆς, ποὺ ἐφάρμοξε τὸ ἐπίσημο κράτος γιά τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν γειτονικῶν μετὰ τὸ ἐλεύθερο κράτος σκλαβω-μένων ἑλληνικῶν περιοχῶν. Ἐπειτα ὑ-πὸ κάθε ἀποτυχία τῶν ἀλυσωτικῶν κινήματων ἡ χώρα γεμίζε ληστές. Αὐτὸ ἦταν φυσικὸ, ἐκεῖνοι ποὺ πῆ-γαιναν νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὑπ-δουλους ἀδελφούς καὶ νὰ μεγαλ-ύ-σουν τὴν Ἑλλάδα ἐγύριζαν ἐξουβ-ημένοι: οἱ θερινές δὲν ἦταν δυνα-τὸ νὰ ὑπάρξει ὀργανωμένη ἐπιμελ-τεία, ἐπιστρέφοντες στὴ χώρα με-ταβάλλονταν σὲ μάστιγες ἀρπαγῆς τῶν ἀγαθῶν τῶν κατοίκων τῶν πα-ραμεθόριων περιοχῶν...».

Αὐτὸ ἔχει συμβεῖ καὶ στὸ Ζαγόρι ὕστερα ἀπὸ τὸ κίνημα τοῦ 1878. Φοῦνται σὲ ληστεία σὲ βαθμὸ ἀπε-ρίγραφο. «Φύλλο καὶ κλαδί» καθὼς ἔλεγαν οἱ κλέφτες (ληστές) τότε τοῦ Ζαγορι. Ἀπὸ τὴν ἀνύμνηση κατὰστα-σι ποὺ δημιουργήθηκε τότε τὰ πλῆ-ρως πολὺ ἀκριβὰ τὸ κακόμοιρο τὸ Ζαγόρι. Μία εἰκόνα ἀπὸ τὰ κακοπα-θήματα τῆς ληστείας κατὰ τὴν ἐπο-χὴ ἐκείνη μάς δίνει ὁ συγγραφεὴς Ἰ. Λαμπρίδης στὸ βιβλίο του με τίτλο «Ἠπειρωτικὰ Μελετήματα - Ζαγορι-κά» Β' σελ. 66 με τὸν ἐξῆς τρόπο: «Τὶ δ' ἂν εἶπὶ τὴν περὶ τῶν λεηλασι-ῶν, ἀφανίσσεως τῆς ζωῆς των, πυρπολήσεων οἰκῶν καὶ ἄλλων α-κουρηγμένων, ἄπερ δ-επράχθησαν εἰς τὸ μοιραῖον Ζαγόριον ἀπὸ τοῦ 1878 μέχρι τοῦ 1883 περίπου ὑπὸ τερμάτων ἀποφυλίων καὶ σκυβαλῶν τῆς κοινωνίας χρ-στ:ανῶν κακούρ-γων.» Παρακάτω δὲ ὁ Λαμπρίδης σημειώνει: πόδες ζημιές σὲ χρυσὲς λί-ρες ἐπάθε κάθε χωρὶ τὸν Ζαγοριῶν τότε, καθὼς καὶ μερικὰ ὀνόματα ἀ-πὸ τούς πιὸ αἰμοβόρους ληστές καὶ λητορχούς ποὺ ρήμαξαν καὶ κατα-στρεψαν κυριολεκτικὰ τὸν τόπο μας.

Οἱ ληστικὲς συμμορίες ποὺ εἶχαν κυριολεκτικὰ κατακλύσει τὸν Ἠπει-ρωτικὸ χῶρο με κύριο ὅμως στόχο τους τὴ λεηλασία τοῦ πλουσιότατου τῆν ἐποχὴ ἐπὶ τῆν Ζαγοριού, κατὰ τοὺς καλοκαιρινούς μῆνες εἶχαν γιά ὄργανό τὰ βουνὰ τοῦ Ζαγοριού. Σ' αὐτὰ τροφοδοτούνταν ἀπὸ τίς πολ-λὲς Σαρακατσάνηδες οἰκογένειες ποὺ παραβρίζαν σὲ ἀχυροκαλύβες στίς θερινές Ζαγορίσιες βοσκές με τὰ πρόβατά τους. Καθὼς εἶναι αὐτονό-ητο οἱ Σαρακατσαναῖοι δὲν μπορού-σαν νὰ κάνουν καὶ διαφορετικὰ, δὲν μπορούσαν δηλαδὴ νὰ ἀρνηθοῦν νὰ

δίνουν στοὺς ληστές κρέας, ψωμί καὶ τυροκομικὰ εἶδη.

Ἡ Τούρκικη Διοίκηση τῆς Ἠπεί-ρου, ποῦχε τὴν ἔδρα τῆς στὰ Γιάν-νινα, βρίσκονταν σὲ ἀδυναμία νὰ πα-τάξει τὴ ληστεία καὶ νὰ ἐξασφαλί-σει τὴ χρειζομένη δημόσια ἀσφα-λεια. Βρίσκονταν σὲ παραπίσσω κατὰστασι. Στὰ βουνὰ τοῦ Ζαγο-ριού, ὅπου κατάφευγαν οἱ ληστές, δὲν ἦταν δυνατό νὰ γίνῃ σωτὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ καταδίωξις. Ἀναγ-κάστηκε αὐτὴ νὰ καταφύγῃ σὲ ἄλ-λα μέτρα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς παραμονῆς τῶν Σαρακατσαναίων τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ. Ἀκόμα ἤθελε νὰ μὴ νοικια-ζοῦν τὰ χωριά τίς θερινές τους βο-σκές σὲ Σαρακατσάνους τσελιγκάδες.

Στὸ Κουκούλι: αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ἡ Τούρκικη Διοίκηση ἐπέλεξε τὴν πα-ρακάτω διαταγῇ. Στὸ ἐπάνω μὲρος τοῦ χαρτιοῦ ἡ διαταγὴ ἦταν γραμμένη στὰ τούρκικα ἐνῶ τὸ ἄλ-λο μισὸ τὸ κάτω ἦταν γραμμένη στὰ Ἑλληνικά καὶ διαλάμβανε αὐτὴ τα παρακάτω:

«Κύριοι Μουχτάρηδες καὶ Δημογ-εροντες τοῦ χωριοῦ Κουκουλιού τοῦ Ναχὰς Ζαγοριού, σὰς φανε-νῶμεν ὅτι:

Πληροφροῦμεθα, ὅτι ὁ Πάνος Καψάλης Σαρακατσάνος ἐνοικίασε ἀ-πὸ τοὺς χωριανούς σας ἕνα γκαλάν δὴ νὰ φέρῃ τὴν ἀνοιξὴν αὐτοῦ τὰ πρόβατά του. Ἐπειδὴ κατὰ τὰς πλη-ροφωρίας τοῦ Μουδερλικίου Ζαγο-ριού ὁ ρηθεὶς Πάνος Καψάλης, εὐρι-σκόμενος εἰς τὸ χωρίον σας ἀπο-βαίνει δὴ τὸ Ζαγόριον λίαν ἐπικίν-δυνος ἔνεκα τῶν μετὰ τῶν ληστών σχέσεων του, αὐτὸς τε καὶ οἱ συν-τροφοὶ του καὶ ἐπειδὴ πραγματικῶς ὁ ρηθεὶς Πάνος Καψάλης εἶναι ἀν-θρωπὸς ὑπόπτος καὶ ἐπιληψίμου δι-αγωγῆς καὶ πρέπει νὰ καταβάλληται ἡ μέγιστη προσοχὴ ἐπὶ τοῦ ὑπό-πτου τῆς διαγωγῆς του, γνωστο-ποιούμεν ὑμῖν, ἵνα μὴ τυχόν ἐνοικι-άσητε εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ εἰς τοὺς συντρόφους του κανέναν γκαλάν τοῦ χωριοῦ σας καὶ το:συντρόφους φέ-ρητε εἰς τὸ χωρίον σας τοὺς ρηθέν-τας, καθὼς καὶ ἄλλους το:στούτους ὑ-πόπτου διαγωγῆς ἀνθρώπους, γι-νώσκοντες καλῶς, ὅτι: εἰς ἐναντίαν περιπτώσιν, τουτέστιν ἐὰν παραδε-χθῆτε εἰς τὸ χωρίον σας ἀνθρώπους μὴ ἐξασφαλισσαντας τὸ χουκιουμέτι δι' ἀγγυήσεως, καὶ ὑπόπτου διαγ-ωγῆς καὶ ἐνο:κιάσητε εἰς αὐτοὺς γι-ατὶ ἰλῆδες, οἱ κάτω:κο: τοῦ χωριοῦ σας θέλουσι θεωρηθῆ ἀπαράλλακτα γιὰ κλεπταποδοχοὶ καὶ θὰ ἐνεργηθ-ωσιν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ νόμος ἐπιβά-λει εἰς το:αὐτὴν περίστασιν. Ὅπως λοιπὸν εἴσθε προσεκτικοὶ καὶ πράξ-τε ὡς ἀνωτέρω ἐρεθὲ ἐξεδόθη ἡ παρούσα Διαταγὴ ἐκ τῆς Γενικῆς Δι-οικήσεως Ἰωαννίνων.

1881 τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ἰωάννι-να.»

Δὲν βρῆκα κανένα στοιχεῖο σχετ-ικὸ πού νὰ μάς δείχνει, ἀν συμμορ-φώθηκε τὸ χωριὸ με τὴν Τούρκικη διαταγὴ ἢ ὄχι. Δὲν βρῆκα πούθενά γραμμένο τὸ ὄνομα τοῦ τσελιγκα πού νοίκιασε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1882

τὸ Κουκουλιώτικο βουνό. Πάντως ἐκεῖνο πού πληροφωρήθηκα ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια ἀπὸ γέροντες Σαρα-κατσαναίους εἶναι, πὼς πάλ: ἄλλοι Σαρακατσαναῖοι τσελιγκάδες εἶχαν διαβάλε: τὸν Πάνο Καψάλη στίς Τούρκικες ἀρχές γιά τροφодότη τῶν ληστών, γιά νὰ μὴν νοικιάσει αὐτὸς τὸ Κουκουλιώτικο βουνό (Ἀστράκα) ἀλλὰ νὰ τὸ νοικιάσουν αὐτοί, ἐπει-δὴ φημιζονταν γιά πολὺ καλὸ θέ-ρετρο. Πρέπει νὰ σημειωθῇ πὼς ἐ-κεῖ πού ἀναγράφεται: στὸ παραπάνω ἐγγράφο γιά χωριὸ Κουκούλι πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ἐννοεῖται τὸ βουνό.

Ὁ Κουκουλιώτης Καθηγητῆς τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς στὸ Πανεπι-στήμιο τῆς Ἀθῆνας Δημήτριος Στρούμπος ἔγραψε τότε στὸν Πέ-τρο Φλώρο στὸ Κουκούλι τὸ παρα-κάτω γράμμα:

«τῇ 5 φεβρουαρίου 1884 ἐν Ἀθῆ-ναις
Φίλε Κύριε Πέτρε Φλώρε

Ἐρωτῶ γιά τὴν ὑγείαν σας καὶ πα-ρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὰς ἐχῇ καλῇ, δι' ὑμᾶς αὐτοὺς πρώτον καὶ διὰ τὸ χωρίον καὶ διὰ τοὺς φίλους σας τοὺς καλοὺς. Ὁ ἐξοχώτατος Κύριος Στοιγάρης μοὶ ἔγραψε περὶ βιβλίων τοῦ σχολείου καὶ θὰ φροντίσω νὰ σὰς πέμψω τὰ ἀναγκαῖα, ἐπὶ τῶν ὁ-ποίων νὰ ἐχῆτε ὑμεῖς πᾶσαν τὴν πληρεξουσιότητα καὶ ἐπιβλεψῶν, πρῶ-τον διότι: φιλομαθὴς καὶ δεύτερον, διότι: μόνος διαμένεις διαρκῶς εἰς τὸ χωρίον.

Ὁ φίλος Στοιγάρης θὰ σοὶ ἐμβάση εἰκοσι πέντε φράγκα καὶ ὅταν ἐνοικι-άσῃ τὸ χωριὸ τὸ βουνόν εἰς τὸν τσελιγκαν σὺ τὸν δίδεις τὰ εἰκοσι πέντε φράγκα καὶ τὸν λείψεις τὰ ἐ-ξῆς: ν ὁ μ ο ὕ φ ε ρ η ς ὅ ο σ κ ὁ κ ς α τ ο ρ ι ὁ ἄ β ὁ ἄ ρ ι τ ο ν Γ ρ ο ὕ δ ο ς ὁ ἄ β ὁ τ ὁ β ο υ ν ὁ τ ο ὕ Κ ο υ κ ο υ λ ῖ ο ο υ ο. Πόσον τυρὶ θὰ βάλῃς εἰς τὰ ὄσκα εἶναι: δικὴ σου δουλειά, τὰ θέλω χωρὶς ζῆνι, μόνον ἀβάρετον νὰ εἶναι τὸ τυρὶ, Γρούδας νὰ ἐχῇ καὶ ἀπὸ τὸ βουνόν τοῦ Κουκουλιού καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλο μέρος».

Σοὺ δίδω βάρος, τὸ ἡξέωρ, ἄλ-λά τί νὰ κόμω, εἶμα: Κουκουλιώτης καὶ δὲν θὰ εἰδῶμαι ἂν δὲν ἡξέ-ωρον, ὅτι με ἀγαπᾷ καὶ ἐ ἐνθυμῶ-μαι μικρὸν παῖδι, καὶ τὸ σπῆ: σου. Ὁ καὶρὸς ἄς περνᾷ, ἡ ψυχὴ ἄθαν-τος καὶ ἀείποτε ἀκούζουσα καὶ νῆα.

Σὲ ἀσπάζουσι, ἀδελφε καὶ καλὲ φίλε καὶ πατριώτα.

Δ. Σ. Στρούμπος»

Ὑστερα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ ὁ Πέ-τρος Φλώρος ἔγραψε στὸ Στρούμπο τὸ παρακάτω γράμμα, πού μάς κα-τατοπίζει γιά πολλὰ ζητήματα τοῦ Κουκουλιού, ἀλλὰ κατὰ κύριο λόγ-ο μάς δίνει πολὺ χρήσιμα γιά τοὺς Σαρακατσαναίους στοιχεία. Γράφει: Ἐν Κουκουλίῳ τὴν 22 Ἀπριλίου 1884.

Ἀξιότιμε Κύριε Δημήτριε Στρού-μπε, Εἰς Ἀθῆνας

Τὴν ἀπὸ τῆς 5 τοῦ παρελθόντος φεβρουαρίου ἐπιστολήν σας ἔλαβον. Ὑπερβαῖω δ' ὅτι: εἰσθε καλὰ καὶ δ-α τὴν μεγάλην τιμὴν, ἣν προσφέρετε πρὸς ἐμένα ὀνομάζων με φίλον Σας

καλὸν καὶ ἀδελφὸν σας καὶ ἐκ του-τοῦ διὰ τὴν πληρεξουσιότητα καὶ ἐ-πιβλεψῶν τῶν βιβλίων, ἅπαντα εὐχερ-εστηθῆτε ν' ἀπέμνηστε εἰς τὴν πτωχὴν σχολὴν τοῦ πτωχοῦ καὶ ἄρφανοῦ. Ἐκ τῶν καλῶν χωριανῶν, χωριοῦ μας, οἷτινες διαμένοντες εἰς τὴν ἁλ-λοδαπὴν, ἡμεῖς ὑστερούμεθα, κατὰ δυστυχίαν ἡμῶν τῶν ἐνταῦθα ἐνο-πολεμθέντων ἀδυνάτων καὶ πάντο-τε βασανιζομένων ἀπὸ μερικοῦς ἐν-ταῦθα διαμένοντας χωριανούς ἀσυ-νεδήτους, ἀλλὰ τί ποιητέον; το:αὐ-τῇ εἶναι: ἡ τύχη μας, περὶ τῶν βιβλ-ίων ἐστὲ βέβαιος ὅτι: θέλων φροντί-σει νὰ μὴ χαθῇ κανὲν, ὡς ἐχάθησαν ἄλλα πολλὰ. Δὲ δὲ τὴν προσφορὰν σας αὐτὴν ἡ θεία πρόνοια ἄς σὰς ἀνταμείψῃ με μακροβιότητα σὺν τῶν οἰκακοῖς σας καὶ με πᾶν ὅτι ἐπιθυ-μεῖτε.

Πασκαλῶ θερμῶς νὰ με συγχωρή-σπε, διότι: δὲν σὰς ἀπήντησα ὁμι-σως μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπι-στολῆς σας, ἐνεκα μηδαμῶν μὲν, ἀλλ' ἀπαρατήτων οἰκιακῶν μου ἀ-σχολῶν, τὰς ὁποίας ἀναγκάζομαι νὰ ἐργάζωμαι μόνος μου καὶ εἰς αὐ-τὴν μου τὴν προβλεπτικὴν ἡλικίαν, μὴ ἔχων ἄλλον βοηθὸν καὶ μὴ δυνά-μενος νὰ μεσθῶω ὑπέρτερον, καὶ ὡς ἐκ τούτου μοὶ εἶναι καὶ αἱ σηγνίαι μετρημένας. Περί τοῦ τυριοῦ σὰς εἰδοποιῶ τὰ ἐξῆς:

Ἔχετε μέγα δίκαιον νὰ ἐπιθυμῆτε τυρίον ἀπὸ τὸ βουνόν τοῦ χωριοῦ μας, διότι πραγματικῶς ἐκπαλα ἔ-ζηγετο πολὺ καλὸν καὶ δ' ὅτι: εἶναι ἔκ τῆς γεννησιγενῆς σας πατρίδος, τῶρα ὁμως δὲν γίνεται τόσο κα-λόν, ὡς παλαιόν καιρὸν, πρώτον δι-ότι οἱ τσελιγκάδες ἐκεῖνοι ἀπέρσαν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν ἀνεπιστρεπτί

καὶ οἱ νέοι τσελιγκάδες εἶναι ὅλοι ψεύται. Δεύτερον, διότι τὸ τυρίον τὸ ἐρατοῦσαν ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν ἐως τὸν Ὀκτωβρίον σχεδὸν τὸ τυ-ρίον ἔπνευ καλὸς εἰς ψυχρὸν αἶρα. τῶρα ἀναγκάζονται νὰ τὸ φέρουν αὐτὸ τὸν Αὐγουστον, διότι ἡ Κυ-βερνήσις δὲν ἀφήνει τοὺς βλαχοποι-μένους νὰ ἔχουν τὰς φαμίλιας των εἰς τὸ βουνόν, ἐνεκα τῆς ληστείας, ὅκα τῆς σπῆ: στὸ Κουκούλι ἦταν ἡ οἰκογένεια τῶν ἀδελφῶν Δημ. Ζη-νοῦ. Δὲν ἐγύτσαν αὐτοὶ καινούριο σπῆ: ὅτι: ἄλλα κληρονόμησαν τὸ πολὺ καμψὸ σπῆ: καὶ τοῦ Δημ. Παπασπύ-ρου πού τὸν γηροκόμησαν καὶ τὸν κληρονόμησαν γύρω στὰ 1914. Δὲν ἐπαψαν ὁμως σὲ συνέχεα στὸ χω-ριὸ μας καὶ ἀργότερα ἀκόμα καὶ με-χρι τοῦ 1928 οἱ Σαρακατσαναῖοι νὰ καθόνται τὰ καλοκαίρια στὰ Κου-κουλὶ σὲ νοικιασμένα ἀκατοίκητα σπῆ:α, ὡς πού μερικοὶ ἀρχισαν καὶ νὰ τὰ ἀγοράζουν.

Στὰ ἄλλα χωριά τοῦ Ζαγοριού, πού ἔχουν θερινές βοσκές (Σκαμνέλι, Τσεπέλοβο, Βραδέτο, Καπέσοβο κ. ἅπ.), δὲν καθόνταν μετὰ σ' αὐτὰ ἀκόμα Σαρακατσάνηδες οἰκογένειες, ἀλλὰ σὲ «κονάκια» ἐξῶ ἄπ' αὐτά,

ὅτι τότε γίνεται καλὸν καὶ νὰ τὸ ἀ-φίση ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς τὸ βου-νόν περισσότερον καιρὸν. Εὐχομαι ὁμως πρὸς τὸν Θεόν νὰ ἐπιτυχηθῇ καὶ νὰ σὰς ἔλθῃ καλόν.

Προσφέρτε τὰ δέοντα ἐκ μέρους μου πρὸς τὸν Κύριον Εὐδοξὸν σας (ἦταν τὸ παῖδι τοῦ Στρούμπου, πού ἦταν ἀνωτέρας ἀξιωματικῆς) καὶ λοιπὴν οἰκογένειάν σας καὶ ἄς μὴ γνωρίζομεθα προσωπικῶς. Ἐπίσης καὶ πρὸς τὸν Κύριον Νικόλαον Τσι-γαράν.

Σὰς προσκυνῶ ὁ φίλος σας Πέτρος Ν. Φλώρος».

Γίνεται λοιπὸν φανερὸ ἀπὸ ὅσα γράφηκαν παραπάνω, πὼς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτῇ, δηλαδὴ τὸ 1880 περί-που καὶ ὕστερα, δὲν ξαναβῆκαν εἰς κογένειες τῶν Σαρακατσανῶν νὰ παρᾶσουν τὸ καλοκαίρι στὸ βουνό στίς θερινές βοσκές τοῦ Ζαγοριού ἀνέβαιναν μονάχα τὰ πρόβατά τους με τοὺς τσοπάνηδες. Οἱ οἰκογένειες ἢ νοίκιαζαν παλιὰ σπιτία στὰ χω-ριὰ τοῦ Ζαγοριού, ὅπου περνούσαν τὸ καλοκαίρι, ἢ ἂν δὲν εὕρισκαν πέτοια ἢ γ' ἄ λόγους οικονομίας, ἐφικιαν ἀχυροκαλύβες (κονάκια) ἐ-ξῶ ἀπὸ τὰ χωριά, ὅπως στὰ «Μπο-γιάτσια» καὶ στὰ «Παροῖμα» τοῦ Κουκουλιού, στὴ «Γιαννιναῖα» τῆς Βίτσας, στὴ «μυνητιλιῶ» τοῦ Βρα-δέτου, στὴν «Καρυὰ» καὶ στὸ «Ρογ-κοβό» τοῦ Τσεπέλοβου κλπ.

Γιά τὸ Κουκούλι: γύρω ἀπὸ δυὸ ληστικὰ γεγονότα πού ἔχουν συμ-βεῖ κατὰ τὰ τέλη του περασμένου αἰῶνα (ὅταν σκοτώθηκε ὁ Κουτσ-κέφαλος στὰ 1886 καὶ ὅταν ἐγνε ἡ μεγάλη ληστεία τοῦ Πλακιδά στὰ 1891) εἶναι ἐξαιρετικῶς πῶς

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗΝ 1η ΣΕΛ.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΥΠΟΔΟΜΗ
ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

● ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ Καλύπτεται με ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο εκτός από το χωριό ΒΙΚΟΣ.

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ Λίγα χιλιόμετρα πρέπει να ασφαλτοστρωθούν για να καλυφθούν τα χωριά που δεν έχουν.

Στό δρόμο του Δικόρφου και όλων των χωριών των «Ριζών» που βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της σκυρόστρωσης, καθώς και στο δρόμο προς Λεπτοκαρπά από τις Νεγίδες και Πέρα, χρειάζεται να γίνει ασφαλτοστρωση.

Τα χωριά Βρυσοχώρι - Ήλιοχωρι - Λάιστα θα τα συμπεριλάβουμε στο «Ανατολικό Ζαγόρι» γιατί έχουν στις ίδιες σχέδον προϋποθέσεις ανάπτυξης.

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ:

Με μοναδική εξαίρεση το Γρεβενήτι και το Τρίστενο το δρόμο των χωριών έχει ασφαλτοστρωθεί το οδικό δίκτυο των καμένων χωριών μας βρίσκεται σε υποτυπώδη κατάσταση, κάτι ανάμεσα μεταξύ χωματοδρόμου και σκυρόστρωσης.

● ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

Καλύπτεται ολόκληρο το Ζαγόρι.

● ΥΔΡΕΥΣΗ

Στο Δυτικό Ζαγόρι η παροχή νερού είναι περιορισμένη και σε μερικά χωριά τους καλοκαιρινούς μήνες προβληματική.

Αντίθετα τα χωριά του Ανατολικού Ζαγορίου έχουν άφθονο και καλό νερό.

Στο Κεντρικό Ζαγόρι τα χωριά που γειτονεύουν προς το Δυτικό έχουν το ίδιο πρόβλημα μ' αυτό, ενώ τα υπόλοιπα που γειτονεύουν προς το Ανατολικό έχουν το θέιο ύψος του νερού.

● ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πρό 10ετίας περίπου στα χωριά Ασπράγγελοι, Βίτσα, Γρεβενήτι, Δολιανή, Ελάτη, Κήποι, Μονοδένδρι, Νεγίδες, Σκαμνέλι, Τρίστενο, Τσεπέλοβο και Φλαμπουράρι αρκετές οικογένειες έχουν εξασφαλίσει αυτόματη τηλεφωνική σύνδεση.

Τα υπόλοιπα χωριά εξακολουθούν να εξυπηρετούνται με το κοινοτικό τηλέφωνο που καλύπτει στοιχειώδεις ανάγκες των κατοίκων.

Το χειμώνα στα απομακρυσμένα χωριά όπως στο Βρυσοχώρι, στο Ήλιοχωρι, τη Λάιστα, τη Βοβούσα κ.ά. οι διακοπές του τηλεπικοινωνιακού δικτύου είναι συχνές και διαρκούν πολλές μέρες.

Δεν προβλέπεται επέκταση του δικτύου για τα επόμενα 2—3 χρόνια.

● ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΗ
ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ

Σχεδόν ανύπαρκτη είναι η ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη στο μεγαλύτερο αριθμό των χωριών μας. Αγροτικά ιατρεία λειτουργούν, όταν είναι επανδρωμένα, στα χωριά Αρίστη, Ασπράγγελοι, Γρεβενήτι, Καλωτά και Τσεπέλοβο, ο μεγάλος όμως αριθμός των χωριών που πρέπει να καλύψουν και η κακή κατάσταση του δόκου δικτύου στερούν τους κατοίκους της ιατρικής προστασίας.

Η έλλειψη της ιατρικής περίθαλψης αποτελεί σοβαρό ανασταλτικό παράγοντα για την τουριστική ανάπτυξη του χώρου αλλά και για τον επαναπαρισμό των συνταξιούχων.

● ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ

Τα περισσότερα χωριά δεν καλύπτονται από τους τηλεοπτικούς σταθμούς ΕΡΤ 1 και ΕΡΤ 2 ή τον έναν από τους δύο.

● ΔΙΑΜΟΝΗ

Μόνο στα χωριά, που δεν καταστράφηκαν από τη φωτιά των κατακτινών, υπάρχει δυνατότητα να εξυπηρετούν δωμάτια ή σπίτια για τουριστική αξιοποίηση.

Στη δαπάνη για διαρρύθμιση και βαλτίωση των ακινήτων συμβάλλει το κράτος εξαιρέση στα καμένα χωριά μόνο σε νέες οικοδομές ή σε προσθήκες είναι δυνατόν να διατεθούν δωμάτια. Και σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει δυνατότητα δανειοδότησης και οικονομικής ενίσχυσης απ' το κράτος.

Τα χωριά Γρεβενήτι, Λάιστα, Σκαμνέλι και Φλαμπουράρι διαθέτουν ξενώνες. Είχαν κατασκευαστεί πριν από χρόνια από δική τους πού βρίσκονταν πιο κοντά προς τη Ζαγορίσια παράδοση. Από έλλειψη ενδιαφέροντος για τη συντήρησή τους έχουν υποστεί φθορά και η λειτουργία τους είναι προβληματική. Παρόλο ότι ο Ε.Ο.Τ. παρέχει δωρεάν το 50%ο της επίσκεψης στις κοινότητες.

Μοναδική εξαίρεση ο ξενώνας Σκαμνελίου που επισκευάστηκε πρό 2ετίας με ενίσχυση του Ε.Ο.Τ.

● ΦΑΓΗΤΟ - ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΑ

Εάν εξαιρέσουμε λίγα καταστήματα (Μονοδένδρι, Αρίστη κλπ) σ' ολόκληρο το Ζαγόρι η παροχή γεύματος ή αναψυκτικού σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις είναι αδύνατη.

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ
- ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στην υποδομή θα συμπεριλάβουμε και την δυνατότητα παροχής υπηρεσιών γιατί αποτελεί εξ ίσου βασικό στοιχείο για την άνετη διαβίωση των επισκεπτών.

Η παροχή των υπηρεσιών πρέπει να ανταποκρίνεται προς τις οικονομικές δυνατότητες των επισκεπτών και δεν πρέπει να είναι ποτέ αρνητική.

Ας έχουμε πάντα υπ' όψη ότι ο ελληνικός, ενώ στις αρχές προσφέρει τις υπηρεσίες του κανονικά, ανάλογα προς την αγωγή που κληρονομείται από την πολιτιστική του παράδοση με την πάροδο όμως του χρόνου παρασύρεται από τη σαγήνη του εύκολου πλουτισμού, θεωρεί τον ξένο σαν ευκαιρία, μειώνει τις υπηρεσίες του και αισχροκερδίζει όχι μόνο στις τιμές, αλλά και στην ποσότητα.

Το φαινόμενο πανελληνίως, έχει σοβαρές επιπτώσεις στην τουριστική ανάπτυξη γιατί η στάθμη των τουριστών από οικονομική άποψη υποβαθμίζεται και ο αριθμός των αφιζών, αναλογικά προς τις μεσογειακές χώρες, μειώνεται.

Στο Ζαγόρι που ήταν γνωστή η ποιότητα της φιλοξενίας παρατηρείται ότι δεν παρέχεται εύκολα φιλοξενία έναντι άμοιβής, ούτε και οι υπηρεσίες.

Παρατηρείται επίσης στασιμότητα στην ανάπτυξη νέων κέντρων. Μόνη σχεδόν εξαίρεση τα εστιατόρια του Μονοδενδρίου και της Αρίστης, που αναφέρθηκαν. Τα υπόλοιπα «μαγαζιά» αν και οι ιδιοκτήτες του απ' αυτή τη δουλειά έχουν δημιουργήσει περιουσία, δεν βελτιώνουν την εμφάνισή και την καθαριότητα των επιχειρήσεών τους, κατά κύριο λόγο επειδή δεν προβλέπουν ανταγωνισμό.

Η έλλειψη δραστηριότητας στο Ζαγόρι αποδεικνύεται από πολλά παραδείγματα. Θα αναφέρω ένα:

Η «Εργατική Έστια» Αθηνών πραγματοποιεί εκδρομές κάθε βδομάδα με 4—5 λεωφορεία που θα επισκέπτονταν και το Ζαγόρι.

Οι 200 ή 250 εκδρομείς θα διανυκτερεύουν και θα γευμάτιζαν στο Ζαγόρι σε διάφορα χωριά κατά λεωφορεία. Δυνατότητες για ύπνο υπάρχουν (Τσεπέλοβο - Βίτσα - Μονοδένδρι - Σκαμνέλι) και μπορούν να δημιουργηθούν και σ' άλλα χωριά.

Μία μόνο διανυκτέρευση την εβδομάδα των εκδρομικών ενός λεωφορείου είναι 50 μέρες το χρόνο (οι περισσότερες στους νεκρούς μήνες) που θα απέδιδαν περίπου ένα εκατομμύριο (50X50X350) δραχ.

Αν προστεθεί και ένα προκαθορισμένο γεύμα αποδίδονται επί πλέον μισό εκατομμύριο δραχ. και διπλασιασμός εάν οι διανυκτερεύσεις ή τα γεύματα διπλασιάζονταν.

Για την υποδοχή των 50 εκδρομικών ενός λεωφορείου αρκούν 20 δωμάτια. Τα ξενοδοχεία είναι άσχημα γιατί η παροχή των υπηρεσιών θα γίνεται από τα μέλη της οικογένειας. Τα ξενοδοχεία από την υπόθεση αυτή αρκούν για να ζήσει άνετα μία μελέτη οικογένεια.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τις υπόλοιπες 315 μέρες τα δωμάτια μπορούν να δέχονται πελάτες και έτσι

να αυξηθούν κατά πολύ οι εισπράξεις.

Γίνεται αναφορά στα έσοδα του ενός λεωφορείου και όπως σημειώθηκε η «Εργατική Έστια» δρομολογεί 4—5 λεωφορεία κάθε εβδομάδα.

Τέτοιες εκδρομές θα είχαν πραγματοποιηθεί και από άλλους οργανισμούς ή σωματεία, όπως διαπιστώθηκε σε σύσκεψη στον Ε.Ο.Τ. παρουσία του Συλλόγου Αθηνών και της Εφημερίδας, εάν βέβαια υπήρχαν δυνατότητες υποδοχής.

Κανείς όμως δεν ενδιαφέρθηκε για την εκμετάλλευση της ευκαιρίας και στις προτάσεις που έγιναν δεν υπήρξε ανταπόκριση.

Ένας λόγος που οι συμπatriώτες αποφεύγουν να δραστηριοποιηθούν είναι γιατί δεν βλέπουν άμεσο κέρδος και γιατί θα πρέπει να διαθέσουν ανάλογο χρηματικό ποσό για την οργάνωση της επιχείρησης. Ας έχουν όμως υπ' όψη τους ότι καμιά επιχείρηση δεν έχει κέρδη στα πρώτα της βήματα όταν δεν διαθέτει μεγάλα ποσά για διαφήμιση. Τα κέρδη έρχονται όταν ο πελάτης διαπιστώσει ή μάθει ότι η επιχείρηση προσφέρει τις απαραίτητες εξυπηρετήσεις. Και όσο καλύτερες είναι αυτές τόσο μεγαλύτερη θα είναι η προσέλευση και η άμοιβή.

Δεν πρέπει να διαφεύγει ενός κοινού επιχειρηματία το ότι μία επιχειρηματική πράξη είναι πετυχημένη τότε μόνο όταν ο πελάτης μένει ευχαριστημένος και στέλνει δύο τουλάχιστον νέους πελάτες.

Ακόμα όταν η ατομική πρωτοβουλία παρουσιάζει έργο, τότε και οι δημόσιες υπηρεσίες (Ε.Ο.Τ., Νομαρχία κ.ά.), προσφέρουν τη συνδρομή των, γιατί και τις πιέσεις των επισκεπτών θα έχουν από την έλλειψη της υποδομής αλλά και γιατί θα διαπιστώσουν τα οικονομικά οφέλη.

● ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ - ΞΕΝΩΝΕΣ

● ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ - ΞΕΝΩΝΕΣ

Για να καλυφθούν οι ανάγκες σε κρεβάτια εκεί που οι ξενοδοχειακές μονάδες δεν υπήρχαν ή δεν επαρκούσαν δημιουργήθηκε ο θεσμός των βοηθητικών καταλυμάτων. (Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια διαμερίσματα, μικρές κατοικίες).

Ο θεσμός είναι καθιερωμένος από πολλά χρόνια σ' ολόκληρο τον κόσμο και προσφέρει πολλές υπηρεσίες στον τόπο, τόσο για την κάλυψη των αναγκών σε κρεβάτια, όσο και για τη δημιουργία ενός συμπληρωματικού εισοδήματος στην οικογένεια.

Περισσότερα από 200.000 είναι τα δωμάτια που νοικιάζονται σε τουριστές στη χώρα μας. Ο θεσμός είναι όφελος γιατί:

● Συντελεί στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου.

● Δίνει την ευκαιρία στον τουρίστα του μέσου και μικρού εισοδήματος να κάνει οικονομικότερη

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

← διακοπές του.

● Δίνει καλύτερη εξυπηρέτηση στις οικογένειες με μικρά παιδιά.

● Βοηθά: στην προσωπική επαφή του επισκέπτη με τον τόπο και δημιουργεί τη δυνατότητα να πόν γνωρίσει καλύτερα από την απρόσωπη ξενοδοχειακή μονάδα.

● Συντελεί στη δημιουργία κοινωνικών σχέσεων, ωφέλιμων στον ιδιοκτήτη.

● Ο ενοικιαστής νοιώθει περισσότερο κοντά στη φύση. ζώντας σε σπίτι τριγυρισμένο από αύλη και κήπο.

● Δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού όπου δεν υπάρχουν ξενοδοχειακές μονάδες ή είναι προβληματική η λειτουργία τους.

● Δεν απαιτεί μεγάλες επενδύσεις και δανειοδοτήσεις από το Δημόσιο.

● Επιτρέπει την προσέλευση μεγαλύτερου αριθμού τουριστών λόγω της μικρότερης τιμής σε σύγκριση με τα ξενοδοχεία που βαρύνονται με πολλά έξοδα.

● Έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο σε περιοχές που τα ξενοδοχεία λειτουργούν για ορισμένο χρονικό διάστημα.

● Τις μέρες που το δωμάτιο δεν νοικιάζεται εξυπηρετεί τις ανάγκες της οικογένειας για καλύτερη διαβίωση.

Η οικογενειακή εκμετάλλευση των ενοικιαζόμενων δωματίων είναι συμφέρουσα γιατί είναι απασχολημένη από τα πολλά έξοδα (μισθοί, ασφαλιστικά ταμεία, αποζημιώσεις, φόροι κ.ά.) με τα οποία επιβαρύνονται οι ξενοδοχειακές μονάδες και επί πλέον η παρεχόμενη υπηρεσία είναι υπεύθυνη γιατί προσφέρεται από τον ενδιαφερόμενο ιδιοκτήτη και όχι από τον υπάλληλο.

Ο ενοικιαστής θέλει καλή εξυπηρέτηση και καθαρό δωμάτιο, κρεβάτι, καθαρές πετσέτες, άνετο φωτισμό, καλό σαπούνι και απαστράπτοντες χώρους καθαριότητας.

Ένα δωμάτιο πρέπει να έχει δύο κρεβάτια που το στρώμα τους να είναι κανονικό και ισόπαχο και τα σεντόνια άσπρα. Για τους κρύους μήνες χρειάζεται σόμπα με πολλά ξύλα και πολλές και καθαρές κουβέρτες. Ένα γραφείο - τραπέζι, το «κομοδίνο», ο καθρέπτης και μία μεγάλη κρεμάστρα για τα ρούχα πρέπει να συμπληρώνουν την επίπλωση του δωματίου.

Η προχειρότητα και η έλλειψη καθαριότητας στην οικοδομή ή στους γύρω χώρους όταν τα απόβλητα τρέχουν στους δρόμους ή λυμνάζουν στους κήπους και η όχι σωστή παροχή υπηρεσιών και η εκμετάλλευση αποτελούν τον χειρότερο εχθρό της ανάπτυξης με επακόλουθο τη δυσφήμιση του τόπου και τη μείωση της τουριστικής κίνησης.

Ταυτόχρονα θα πρέπει να καταλάβουν οι συμπatriώτες μας ότι καμιά προσφορά υπηρεσίας δεν πρέπει να παρέχεται δωρεάν στους τουρίστες.

Το πρωινό γάλα που θα συνοδεύεται με μία κουταλιά μέλι και ένα κουτάλι φρέσκο βούτυρο, ο καφές ή το γλυκό το απόγευμα θα πληρωθούν ανάλογα.

● ΞΕΝΩΝΕΣ

Με την ικανοποιητική δανειοδότηση και επιδότηση, είναι ευκαιρία για τη μετατροπή παραδοσιακών οικιών σε ξενώνες.

Για αρχοντικά των χωριών μας που μοιραία θα καταρρεύσουν από έλλειψη συντήρησης πρέπει οι ιδιοκτήτες των να μην χάσουν την ευκαιρία της εύνοϊκής δανειοδότησης.

Το ότι τα περισσότερα από αυτά ανήκουν σε περισσότερους από τον ένα κληρονόμους δεν πρέπει να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα. Με καλή θέληση και με τον παραμερισμό μικροεγωισμών οι περιουσίες θα διατηρηθούν και οι κληρονόμοι έγκος του ότι θα καμαρώνουν τα αρχοντικά των προγόνων επί πλέον θα έχουν και κέρδη από μελλοντική εκμετάλλευση.

Σε αντίθεση προς τα ενοικιαζόμενα δωμάτια που η λειτουργία τους δεν απαιτεί ιδιαίτερη απασχόληση, η λειτουργία του ξενώνα χρειάζεται καλύτερη οργάνωση και περισσότερη απασχόληση, αλλά έχει και μεγαλύτερα κέρδη.

● ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

Η ανέγερση στο Ζαγόρι ξενοδοχειακών μονάδων 100 κρεβατιών και πάνω σε χώρους που δεν εξυπηρετούνται από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια ή τους ξενώνες θα προσφέρει σημαντική ανάπτυξη στον τουρισμό γιατί η ξενοδοχειακή μονάδα έχει τη δυνατότητα να φέρει πελάτες από το εσωτερικό και εξωτερικό. Ο μηχανισμός της άλυσης των ξενοδοχείων και γραφείων ταξιδίων πολλά προσφέρει στην ανάπτυξη του τουρισμού εσωτερικού και εξωτερικού.

Η ανέγερση όμως ξενοδοχείων αποτελεί αντικείμενο ειδικής μελέτης και βρίσκεται έξω από τα όρια της δικής μας προσπάθειας.

● ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ - ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ

Στους οικισμούς, όταν μάλιστα δεν υπάρχει ξενοδοχειακή μονάδα και σε θέσεις κατάλληλες (Μπελόι, Όξυα, Βοΐδομάτης κ.ά.), είναι απαραίτητη η δημιουργία μικρού ή μεγάλου κέντρου αναψυχής που εκτός από τα αναψυκτικά να προσφέρει τη ζαγορίσια πίττα καθώς και άλλα φαγητά από την παραδοσιακή κουζίνα μας.

Θα πρέπει όμως ο ιδιοκτήτης να φροντίζει ώστε ο πελάτης να μείνει άπολυτα ευχαριστημένος, τόσο από την μαγειρική όσο και από την καθαριότητα. Δεν χρειάζεται να είναι ένα κατάστημα Α' κατηγορίας, για να σερβιρεται ένα, έστω χάρτινο τραπέζι-μάνηλο και η αλατιέρα να είναι

κλειστή.

● ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Μελετητές υπολογίζουν ότι για να καλυφθούν οι ανάγκες των τουριστών στο Ζαγόρι σε κρεβάτια θα πρέπει να δημιουργηθούν σε πρώτη φάση:

— 500 ενοικιαζόμενα δωμάτια σε σπίτια ή ξενώνες που η δαπάνη μετατροπής των θα κυμανθεί γύρω στα 50 εκατομμύρια

— 400 κρεβάτια σε ξενοδοχειακές μονάδες με προβλεπόμενη δαπάνη 250 εκατομμύρια.

— 20 κέντρα αναψυχής - εστιατόρια προϋπολογισμού 50 εκατομ.

Με τη δημιουργία της παραπάνω υποδομής προβλέπεται ότι θα διανεμηθούν 120.000 άτομα με 300.000 τουλάχιστον διανυκτερεύσεις (δεν συμπεριλαμβάνονται οι ημέρησιες εκδρομές) που θα αποδώσουν έσοδα:

Από διανυκτερεύσεις 100 εκατομ.

Από πρωινά 75 εκατομ.

Από ποτά - αναψυκτικά 30 εκατ.

Προσθέτουμε σ' αυτά τις εισπράξεις από τα διάφορα καταστήματα, περισσότερο της λαϊκής τέχνης που κατά δικούς μου υπολογισμούς θα περάσουν το ποσό των 40—50 εκ.

Ο αριθμός των απασχολούμενων γενικά θα ξεπεράσει τα 500 άτομα, (300 περίπου οικογένειες).

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Το Ζαγόρι προσφέρεται:

1) Για περιήγηση: στη Χαράδρα του Βίκου και του Άωου, στους οικισμούς, στα πανόμορφα δάση του και άλλα.

2) Φωτογράφιση της φύσης (ιδίαιτερα όταν τα φύλλα των δένδρων παίρνουν τις πολύχρωμες ανταύγειες του φθωποφύου), των οικισμών των αρχοντικών, των πολιτιστικών θησαυρών και των αρχιτεκτονικών κατασκευών, που οι πρόγονοί μας δημιούργησαν.

3) Ορειβασία στις κορυφές της Τύμφης.

4) Χιονοδρομίες στις μοναδικές για αυτή χώρα μας «πίστες» της Τύμφης.

5) Αναρρίχηση στη διεθνούς φήμης Αοστράκα.

6) Ψάρεμα στο Βοΐδομάτι.

7) Διάπλωση με «καϊνάκι» των ποταμών μας.

8) Κυνήγι εφ' όσον οργανωθούν κατάλληλα κυνηγετικά καταφύγια.

Κατά περιφέρειες το Ζαγόρι έχει να επιδείξει:

α) Την Τύμφη, το μοναδικό στη χώρα μας βουνό κατάλληλο για χειμερινά σπορ, ιδιαίτερα για χιονοδρομίες, στις μεγάλες πίστες που κρατούν περισσότερο από 6 μήνες χιόνι και αναρρίχηση, όπως με λεπτομέρεια γράφει και ο φυσιοδίφης καθηγητής Κλ. Στάρας (φύλλο Οκτωβρίου 1982).

β) Τόν Βοΐδομάτι, το γαλάζιο ποτάμι με το ειδυλλιακό του τοπίο, τις πέτρες και τα άλλα είδη ψα-

ριών.

γ) Το Βίκο με το δρυμό του, τη σκάλα του Βραδέτου, τα γεφύρια, τα μοναστήρια, τους οικισμούς που μερικοί έχουν χαρακτηριστεί «εξοχού φυσικού κάλλους», τα αρχοντικά, τους αρχαιολογικούς χώρους κατεσπαρμένους σ' όλο το Ζαγόρι.

δ) Το πλούσιο φυσικό και υγιεινό περιβάλλον του Ανατολικού Ζαγορίου, με τα πανύψηλα δάση του, την πλούσια πανίδα και τα άφθονα δροσερά και θεραπευτικά νερά του.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι καμιά περιοχή του Ζαγορίου μας δεν υστερεί σε πολλούς ελξες του τουρισμού.

Πρός το παρόν πρέπει να γίνει διαχωρισμός των χωριών, ανάλογα προς την υποδομή των, σε πλείς κατηγορίες:

α) Στα χωριά που συγκεντρώνουν την υποδομή όπως αναφέρθηκε στην αρχή.

β) Στα χωριά που έχουν μέρος της υποδομής και

γ) Στα χωριά που στερούνται σχεδόν υποδομής.

Πρέπει επίσης να ξεχωρίσουμε τα χωριά που είναι πλησιέστερα προς τα Γιάννινα γιατί βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση. Μεγαλύτερος αριθμός τουριστών επισκέπτεται π.χ. το Μονοδένδρι παρά το Βραδέτο αν και η θέα του Βίκου από τη Μπελόη είναι ασύγκριτα μεγαλύτερη.

Στα χωριά της πρώτης κατηγορίας που έχουν το δικό τους δικτυωμένο ασφαλτοστρωμένο, την τηλεπικοινωνία ανεπτυγμένη, την υγιεινότητα προστασίας, την πλούσια ύδρευση και τη διαμονή χρειάζεται να δραστηριοποιηθεί μόνο η ιδιωτική πρωτοβουλία για την τουριστική τους ανάπτυξη σαν πρώτη προσπάθεια.

Επιβάλλεται η εξεύρεση δωματίων και η μετατροπή των σε ενοικιαζόμενα με τις προϋποθέσεις που είναι αναγκαίες και η δημιουργία κέντρων φαγητών και ψυχαγωγίας ώστε να μπορεί ο επισκέπτης να γευμάτιζε ή να παίρνει το αναψυκτικό του με σχετική άνεση. Χωρίς δηλαδή να ένοικλει ή να ένοικλειται όμως συνθήκες γίνεται στα χωριά μας που δεν μπορεί κανείς να ακούσει ούτε τις ειδήσεις της τηλεόρασης.

Τα χωριά της δεύτερης κατηγορίας που διαθέτουν μέρος της υποδομής αν και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση πρέπει να προχωρήσουν στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την άνετη διαμονή του μικρότερου αριθμού των επισκεπτών, αλλά για να είναι έσοδα και για μεγαλύτερο αριθμό όταν θα ολοκληρωθεί η υποδομή, που δεν θα αργήσει.

Τα χωριά της τρίτης κατηγορίας που διαθέτουν μέρος της υποδομής αν και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση πρέπει να προχωρήσουν στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την άνετη διαμονή του μικρότερου αριθμού των επισκεπτών, αλλά για να είναι έσοδα και για μεγαλύτερο αριθμό όταν θα ολοκληρωθεί η υποδομή, που δεν θα αργήσει.

Τα χωριά της τέταρτης κατηγορίας που διαθέτουν μέρος της υποδομής αν και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση πρέπει να προχωρήσουν στη δημιουργία των προϋποθέσεων για την άνετη διαμονή του μικρότερου αριθμού των επισκεπτών, αλλά για να είναι έσοδα και για μεγαλύτερο αριθμό όταν θα ολοκληρωθεί η υποδομή, που δεν θα αργήσει.

● ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ

Η δημιουργία τουριστικού περιβάλλοντος θέλει οργάνωση, προσπάθεια και υπομονή. Και όπως αποδείχτηκε σε άλλες περιπτώσεις με καλύτερη πολιτιστική δομή μπορεί να

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

πραγματοποιηθεί με επιτυχία.

Στην όλη προσπάθεια θα βοηθήσει αποτελεσματικά η δημιουργία Τοπικών Επιτροπών Τουρισμού (Τ.Ε.Τ.) σε κάθε χωριό ή τουλάχιστον σε κάθε 2—3 χωριά, γειτονικά.

Εκπρόσωποι των Τ.Ε.Τ. θα συγκροτούσαν την Επιτροπή Τουριστικής Ανάπτυξης Ζαγορίου (Ε.Τ.Α.Ζ.) που θα αναγνωριζόταν από τον Ε.Ο.Τ.

Σκοπός των Τοπικών Επιτροπών θα είναι:

- 1) Η εξεύρεση και δημιουργία ενοικιαζόμενων δωματίων.
- 2) Η παροχή οδηγιών για την οργάνωση, λειτουργία και τον τρόπο παροχής υπηρεσιών των ενοικιαζόμενων δωματίων.
- 3) Ο καθορισμός των κατηγοριών των δωματίων.
- 4) Η παρακολούθηση της λειτουργίας τους ώστε να μην δημιουργούνται καταστάσεις, που να δυσχεραίνουν τους επισκέπτες και δυσφημίζεται ο τόπος.
- 5) Η έκδοση φυλλαδίου με τα αξιοθέατα της περιοχής των και την αναγραφή κάθε χρήσιμης λεπτομέρειας που θα βοηθούσε τους επισκέπτες.

Σκοπός της Επιτροπής Τουριστικής Ανάπτυξης Ζαγορίου θα είναι:

- 1) Να γίνει ο σύμβουλος του Ε.Ο.Τ. στην τουριστική ανάπτυξη του Ζαγορίου.
- 2) Συντονισμός των αιτημάτων Τ.Ε.Τ.
- 3) Η έκδοση, με χρηματοδότηση του Ε.Ο.Τ. πολύχρωμων εντύπων οδηγίων και προβολής των φυσικών και πολιτιστικών μας θησαυρών κ.λ.π. του Ζαγορίου.
- 4) Η συμπράταση, προβολή και υποστήριξη των κατά τόπους προβλημάτων.
- 5) Η ενημέρωση για τον τρόπο παροχής δανείων προμηθευτών και η συμβολή στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη δανεοδότηση της περιοχής με ευνοϊκούς όρους.
- 6) Η προβολή των έλλειψεων και η συνεργασία με τις Ζαγορίσιες οργανώσεις για τη βελτίωση της υποδομής.

Η δημιουργία των Τουριστικών Επιτροπών εκτός από τη γενικότερη βοήθεια στο χώρο μας θα κινούσε την προσοχή του Ε.Ο.Τ. για την περιοχή μας ώστε το ενδιαφέρον του να είναι μεγαλύτερο, αφού θα διαπίστωνε ότι το Ζαγόρι προσπαθεί και θέλει βοήθεια για την ανάπτυξη του.

Στην τουριστική ανάπτυξη θα βοηθούσαν πολύ:

α) Η έκδοση τουριστικού οδηγού που ήδη ανέλαβε η εφημερίδα «Το ΖΑΓΟΡΙ μας» και που καθυστέρει γιατί στην έκκλησή της δεν ανταποκρίθηκαν, κοινότητες και κάτοικοι που είχαν τη δυνατότητα, να στείλουν τα στοιχεία που κατ' επανάληψη ζητήσε.

β) Η οργάνωση Λαϊκών Μουσικών Κέντρων ή άλλου ενδιαφέροντος όπως η αναπαράσταση της

ιστορικής εξέλιξης των Βιογειατρών, ή Βοτανολογική συλλογή κ.ά. ώστε να δημιουργηθεί ένα επιπλέον κίνητρο για την προσέλκυση επισκεπτών.

Οι οργανώσεις, οι Επιτροπές Τουρισμού ή τοπική αυτοδιοίκηση και κάθε Ζαγορίσιος έχουν τη δυνατότητα να βοηθήσουν άρκεϊ κάποιος να πάρει την πρωτοβουλία.

Έως ότου ιδρυθούν οι Τουριστικές Επιτροπές τα παραπάνω καθήκοντα ανήκουν στις κοινότητες και τους πολιτιστικούς συλλόγους.

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ - ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ

Μεγάλο ποσοστό ευθύνης για την τουριστική ανάπτυξη έχει η τοπ. αυτοδιοίκηση, που οφείλει σταδιακά να δημιουργήσει και τη δική της υποδομή.

Τό ότι οι προϋπολογισμοί των περισσότερων κοινοτήτων είναι ελλειμματικοί δεν πρέπει να αποτελέσει ανασταλτικό παράγοντα για τη δημιουργία υποδομής.

Τό κράτος παρέχει οικονομική βοήθεια για την κατασκευή συγκεκριμένου αναπτυξιακού έργου. Άλλα έργα τα προμοτοεί με μεγάλο ποσοστό. Άλλα και η παροχή δανείων μακροχρόνιων με χαμηλό τόκο είναι σχεδόν προμηθευτική εάν ληφθεί υπόψη η μείωση της αξίας της δραχμής.

Απαιτείται όμως επιμονή, θέληση και η συμπράταση συλλόγων και κατοίκων.

Πρώτο έργο της κοινοτικής αρχής είναι η δημιουργία ξενώνα, είτε με την κατασκευή νέου, είτε με τη μετατροπή παραδοσιακής οικίας, τώσα που οι όροι χρηματοδότησης είναι συμφέρουσες και τό 50ο)ο της δαπάνης παρέχεται δωρεάν.

Ας πάρουμε σαν παράδειγμα ότι ένας ξενώνας δαπάνης 5.000.000 που θα προμηθευθεί (δωρεάν) με 2.500.000 θα εξωφληθεί σε 25 χρόνια δηλαδή με 100.000 τό χρόνο ή 150.000 με τους τόκους δηλαδή 12.000 κάθε μήνα. Αν σήμερα τό ποσό αυτό έχει μιά αξία, με την παρέλευση του χρόνου η αξία του θα μειώνεται.

Ας υποθέσουμε ακόμα ότι η κοινότητα αδυνατεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Τότε... θα κατάρχει τό οικημά ο Ε.Ο.Τ., για να τό δώσει στην... κοινότητα για εκμετάλλευσή. Είναι ένα μυστικό κοινό σ' όλους τους κοινωνικούς οργανισμούς (ας μην αναφέρουμε όνομα).

Στις κοινότητες που υπάρχουν ξενώνες και έχουν υποστεί φθορά από τον χρόνο ή την έλλειψη ενδιαφέροντος τό πρόβλημα είναι μικρότερο.

Δεύτερο έργο είναι η κατασκευή αίθουσας ψυχαγωγίας (Πνευματικού Κέντρου όπως επεκράτησε να λέγεται τελευταία) στις κοινότητες που δεν έχουν. Σ' αυτό τό έργο σοβαρή πρέπει να είναι η βοήθεια των Εκπολιτιστικών συλλόγων και των πανταχού συγχεριανών.

Εκεί οι επισκέπτες, οι νέοι του χωριού και οι κάπως ανεπτυγμένοι από τους κατοίκους θα βρίσκουν τό ήσυχο περιβάλλον που τους ταιριάζει (βιβλιοθήκη, Τ.Β., πνευματικά παιχνίδια, συζήτηση, διαλέξεις κλπ).

Πρέπει όμως να δοθεί μεγάλη προσοχή να μην μετατραπεί σε ανταγωνιστικό «μαγαζί» των άλλων ιδιωτικών, που υπάρχουν στο χωριό και πρό παντός ο κανονισμός να προβλέπει αυστηρά τη δημιουργία πολιτισμένου περιβάλλοντος.

Η κοινοτική αρχή πρέπει να φροντίσει ώστε οι δρόμοι της κοινότητας να επισκευαστούν να προσταθεί φωτισμός, όπου δεν υπάρχει και να γίνει αποχετευτικό δίκτυο στα σημεία που τό νερά λιμνάζουν.

Άλλα έργα που πρέπει να γίνουν με τη συνεργασία των δύο φορέων είναι:

Η κατασκευή παιδικής χαράς σε σημείο που οι χαρούμενες - δυνατότες παιδικής φωνής να μην ένοχλούν τους γείτονες τις ώρες μεσημβρινής ανάπαυσης ή τις γύρω οικογένειες. Και τό ποδοσφαιρικό γήπεδο θα εκτόνωση τις παιδικής δραστηριότητας.

Οργάνωση από τον εκπολιτιστικό Σύλλογο όμιλών, συνεστιάσεων, εκδρομών μορφωτικών και ψυχαγωγικών στο αξιοθέατα ή τις γραφικές τοποθεσίες, προβολή κινηματογραφικών ταινιών και εγχρώμων διαφανειών, οργάνωση ψυχαγωγικών και χορευτικών συγκεντρώσεων, θα συμβάλουν στη διατήρηση και άνοδο της πολιτιστικής μας παράδοσης και τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος παραμονής και διαβίωσης στο χωριό μας.

Η οργάνωση των παραπάνω εκδηλώσεων που τό μεγαλύτερο βάρος πέφτει στους εκπολιτιστικούς συλλόγους δεν θα γίνεται μόνο για χάρη των επισκεπτών, αλλά και για τους ίδιους τους κατοίκους που έχουν ανάγκη ψυχαγωγίας.

Επαναλαμβάνω τελειώνοντας ότι η πραγματοποίηση των παραπάνω δεν είναι καθόλου δύσκολη, όπως χιλιάδες εκδηλώσεις μάς τό βεβαιώνουν, αρκεί να βρεθεί ο Ζαγορίσιος που θ' αναλάβει την πρωτοβουλία, και λίγοι άλλοι για να τού συμπαρασταθούν.

ΕΜΠΟΡΙΑ ΜΙΚΡΟΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Σημαντική αύξηση στο εισόδημα προσάγει η πώληση μικροαντικειμένων, χειροτεχνημάτων —που πρέπει να αρχίσει η κατασκευή τους στο Ζαγόρι— και συσκευασμένων προϊόντων παραγωγής των κατοίκων (φασόλια, γίναντες, τυρί, βούτυρο κ.ά.).

Για την εκμάθηση κατασκευής έργων λαϊκής τέχνης και χειροτεχνίας, βοηθούν πολύ οι δύο σχολές ταπητουργίας, ύφαντικής και κεντήματος στο Μονοδένδρο και Πάνω Σουδενά, που τό προϊόντα τους,

άν και τό εμπορικό τους τμήμα βρίσκεται σε ύποτυπώδη κατάσταση, γίνονται άναπαστα.

Τό ίδιο θα γίνει όταν αρχίσουν να λειτουργούν και οι νέες σχολές που προβλέπονται στο πρόγραμμα της Ριζαρείου Σχολής.

Εύκολη και κερδοφόρα είναι η δημιουργία εργαστηρίων, που επιδοτούνται ίκανοποιητικά από τό κράτος. Παράδειγμα έλπιδοφόρο, αποτελεί τό εργαστήριο στις Φραγκάδες, που οι άδελφοί Τζαφλίδη λειτουργούν με ικανοποιητικές πωλήσεις και κέρδη, άν και βρίσκονται μακριά από τό σημείο, που σήμερα υπάρχει ο τουρισμός στο Ζαγόρι.

Άπειρα είναι τα μικροαντικείμενα, που κυκλοφορούν στην αγορά ιδίως στα τουριστικά κέντρα —και ακριβοπληρώνονται, άν και η πρώτη ύλη που χρησιμοποιείται είναι σχεδόν άνευ αξίας.

Συνήθως αυτή είναι υπόλοιπα βιομηχανίας, όπως π.χ. τού ξύλου, τού δέρματος κ.ά. Από τό υπόλοιπο τού ξύλου γίνονται αντικείμενα όπως λάμπες, παραβάκια, στοχοδοχεία, ζωάκια, ήμερολόγια, κοσούβερ κ.ά. Ένας άλλος μεγάλος αριθμός αντικειμένων, γίνεται από υπόλοιπα υφασμάτων, δέρματος, σιδήρου κ.λ.π.

Άλλά και μιά πέτρα ποταμίσια, με απλή ζωγραφική παράσταση από τό Βίκο ή τούς πολιτιστικούς θησαυρούς μας θα γίνει ένα ακριβοπληρωμένο, για την αξία του κοσού —παπύρι. Τό ίδιο και ένα απλό πιάτο, μπορεί με τον ίδιο τρόπο ή έστω μιά καλή χαλκομανία, να στείλει τό σπίτι όχι μόνο των ξένων αλλά και πολλών Ζαγορίσιων.

Η αρχή βέβαια θα γίνει με την προμήθεια τέτοιων αντικειμένων από τούς βιοτέχνες των άλλων περιοχών, έως ότου αρχίσει η επιτόσια παραγωγή. Και θα αρχίσει γιατί τό άγώνις Ξυπνάει τόν άγωνιάτην.

Για έναυσμα των απόψεών μου αναφέρω τό παράδειγμα τού Περάματος Ιωαννίνων που περισσότερο κάτοχό του ζούσαν σε καλύβες και κοιμώταν σε ψάθες. Σήμερα χάρη τού 100.000 επισκέπτες του σπηλαίου τους, κατά τό έτος 1972, έχει αλλάξει όψη και δεκάδες καταστήματα λειτουργούν, περισσότερες δημιουργήθηκαν και οι πολυκατοικίες είναι τό χαρακτηριστικό της οικόδομής.

Έχοντας αυτό υπόψη άς υπολογίσουμε πόσο εισόδημα χάθηκε για τούς Ζαγορίσιους, την δεκαετία που μάς πέρασε, από τούς 40.000 και πλέον επισκέπτες που ξεναγήθηκαν στην περιοχή Μονοδενδρίου. Μοναδική εξαίρεση τό εστιατόριο της «Κίτσας» στο Μονοδένδρο που μόνη της, χωρίς την βοήθεια που δίνεται σήμερα, οργάνωσε τη μικρή της επιχείρηση, που πολύ συνέβαλε στην αύξηση του τουρισμού στην περιοχή, έκανε τό Ζαγόρι γνωστό στο πανελλήνιο και εκείνη εξαφάνισε ένα καλό εισόδημα.

Τό παράδειγμα της ακολουθήσε κι άλλο κέντρο στο Μονοδέντρο που

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

← εργάζεται κι αυτό άποδοτικά.

Προτείνω ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων να της άπονείμει έπαινο.

Τό θέμα όμως της βιοτεχνίας και χειροτεχνίας είναι πολύ μεγάλο και χρειάζεται ειδική ανάπτυξη.

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Σύμφωνα με τό διεθνή πρότυπο, η τουριστική ανάπτυξη μάς περιορίζει, ακολουθεί την παρακάτω σειρά. Αρχίζει με τόν έσωτερικό τουρισμό μικρού εισοδήματος που δεν έχει άξιόλογα οικονομικά όφελι. Είναι όμως η αρχή. Είναι τό πρώτο σταθερά βήματα της οργάνωσης, της μάθησης της έρχομενης ανάπτυξης.

Με τό νεαρό και άνάλογο με τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και προσφοράς υπηρεσιών, τό έπιπεδο των επισκεπτών άναβαίνει στον τουρισμό μέσο οικονομικού εισοδήματος που δίνει άξιόλογα οικονομικά όφελι για την περιοχή.

Παράλληλα αρχίζει η άφιξη ξένων τουριστών και τό ενδιαφέρον των

πρακτορειών ταξιδιών, που διακινούν έκδρομικές ομάδες με προληρωμή των δωματίων και τού φαγητού, όπως γίνεται ήδη με τό 80ο)ο τού ξένου τουρισμού.

Η αύξηση τού τουριστικού ρευσματος έχει σαν άποτέλεσμα τη βελτίωση της υποδομής, γιατί οι απαιτήσεις είναι μεγαλύτερες αλλά και οι πैसेς των κατοίκων πρός τό διάφορα Υπουργεία είναι έντονότερες και άποτελεσματικότερες.

Η παραπέρα ανάπτυξη για προσέλκυση τουρισμού ύψηλου εισοδήματος, που άλλαζε τό βιοτικό έπιπεδο της περιοχής, θα βραδύνει για τό Ζαγόρι, γιατί λείπει και η ύποδομή αλλά και τό προσωπικό που μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτής της κατηγορίας.

Ο μεγάλος κίνδυνος όμως είναι να μην επαναληφθεί ότι παρουσιάστηκε σε περιοχές της χώρας, όπου τό μεγαλύτερο ποσοστό όσων άσχολήθηκαν με τόν τουρισμό, ίσως έπειδή έξασφάλισαν γρήγορα πλούσιο εισόδημα, νόμισαν ότι βρήκαν την εύκαιρία για εύκολο κέρδος και έμεταλλεύτηκαν τούς ακουτόφραγκους. Και έκείνοι τό άνταπέδωσαν

Συνεταιρισμός είναι μιά μικρή Α.Ε., θάλεγα μιά Ε.Π.Ε., που σκοπό έχει την οικονομική δραστηριότητα, την άπόδοση εργασίας και κερδών στους συνεταιριζόμενους.

Ο συνεταιρισμός όμως, είναι έξω από τό χαρακτήρα τού Έλληνα και παρά τις έντολές της Ε.Ο.Κ., την μεγάλη προσπάθεια της Κυβερνήσεως και την προβολή της αναγκαϊότητας από τό μέσα ενημερώσεως, μικρά μόνο άπήχηση βρίσκει.

Όπως κάθε επιχείρηση, έτσι και ο συνεταιρισμός, χρειάζεται οργάνωση, σύγχρονα μέσα λειτουργίας και διαχείρισης και κυρίως ικανή διοίκηση, γιατί δεν υπάρχει αντίρρηση ότι τό κέρδη τό δίνει μόνον η καλή έμπορική πράξη.

Θα πρέπει να πεστούν οι συμπαινώσεις, μέλη των συνεταιρισμών ό τι πρέπει με πολύ σκέψη να εκλέγουν τούς καλύτερους για τη διοίκηση (ίσως συμφέρει να μετέχει διασχευριανός, που δεν είναι διασχευγής αλλά διαθέτει πείρα και ήγητικά προσόντα). Τίς άποφάσεις τού Δ.Σ. πρέπει να έκτελούν πρόθυμα χωρίς διαπληκτισμούς, οι τυχόν δε άφωνίες, πρέπει να συζητούνται στο Δ.Σ. και να έπικρατεί η γνώμη τός πλειοψηφίας.

Στην οργάνωση τους πολύ θα βοηθήσουν και οι έκπτος Ζαγορίσιοι Ζαγορίσιοι, ό ότι αυτοί έχουν πείρα πός τίς οικογένειές τους και τίς άνεσεις των μεγάλων άστικών κέντρων, που ίσως με ικανοποιητικότερες άποδοχές μπορούσαν να εργαστούν.

Άλλά όπως κτά λέμε στο ξενοδοχείο τού τό μεγάλη βοήθεια στο Ζαγόρι σήμερα, που λείπει η ύποδομή οι συνεταιρισμοί μπορούν να δώσουν, ώστε να αύξησει τό εισόδημα των μόνιμων κατοίκων και να δημιουργηθούν νέα οικονομικά ένδιαφέροντα.

Έκεί πρέπει να στραφεί η προσο-

μή τη διακοπή τού παραθερισμού τους στην Ελλάδα. Άρθμητικό άποτέλεσμα: Μείωση άφίξεων σε σύγκριση με τίς άλλες χώρες και βέβαια τού πολιτισμού συναλλάγματος.

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

Οι Ζαγορίσιοι πρέπει να καταλάβουν ότι μόνοι τους θα ξεκινήσουν κάθε προσπάθεια, για την ανάπτυξη της περιοχής και την αύξηση τού εισοδήματός τους και ότι τό κράτος θα τούς συμπαρσασταθεί, έφ' όσον τού παρουσιάσουν πλήρη μελέτη της προβλεπόμενης εργασίας τους. Όπως κάθε επιχείρηση για να πετύχει, έτσι και ο τουρισμός θέλει οργάνωση και εργατικότητα τόσο για την έναρξη όσο και για τη λειτουργία της επιχείρησης.

Η ιδιωτική πρωτοβουλία θαυματουργεί μόνο με την εργατικότητα των επιχειρηματιών, τη λογιστική οργάνωση και έν στόχους της είναι όχι μόνο να ευχαριστούνται οι πελάτες αλλά κάθε ένας τους να στέλνει και άλλους δύο.

Τό να περιμένουμε από τό κράτος

χή όλων, οργάνωσεων, ατόμων, εφημερίδας. Μεγαλύτερη προσοχή και βοήθεια να δωθεί στους συνεταιρισμούς που δημιουργούν οι νέοι γιατί τούς άνηκε τό μέλλον και ο χρόνος μπρός τους είναι μακριός. Οι ήλικιωμένοι—σαν συντηρητικοί— είναι πός δύσκολοι: στην πρόοδο και επιφυλακτικοί στις επενδύσεις νέων έργων.

Θα συμφωνεί δε και ο φίλος κ. Σ.Σ. ότι οι εύκαιρες που παρουσιάζονται σήμερα εύνοούν κυρίως τούς συνεταιρισμούς.

Άλλά άς επανέλθουμε στις Α.Ε. που προτείνει ο κ. Στ. Στεργιάδης. Για να καταστεί μιά επιχείρηση ή μιά Α.Ε. βιώσιμη και κερδοφόρα για την περιοχή και τούς μετόχους πρέπει, όπως είπαμε, να βρεθούν πρώτα οι ικανοί που με την πείρα και τίς έπιστασηνικές τους δυνατότητες, θα καθορίσουν τούς στόχους της εταιρείας με λεπτομέρεια, θα έρευνήσουν την αγορά, θα συγκεντρώσουν στοιχεία, θα μελετήσουν την εξεύρεση των πρώτων ύλων, θα προϋπολογίσουν τό τελικό κόστος των προϊόντων ή των υπηρεσιών που θα προσφέρει στο καταναλωτικό κοινό ή Α.Ε. και θα βγάλουν με τόδε τό αποτέλεσμα της λειτουργίας.

Τότε πρέπει να βρεθούν και οι Ζαγορίσιοι, που θα καταθέσουν τό πρώτα σοβαρά κεφάλαια, έστω μέχρι τό 50ο)ο, για να δώσουν έτσι τό κύρος, που πρέπει να έχει η επιχείρηση όταν άπευθύνεται στο εύρύ κοινό, στη λαϊκή βάση κατά τη σημερινή όρολογία. Τό υπόλοιπο μπορεί να καλυφθεί από τούς μικροκαταθέτες, που δεν γνωρίζουν τό μηχανισμό τού Α.Ε. Και είναι επιφυλακτικοί γιατί έχουν πικρά πείρα από έσφαμένες και τυχοδιωκτικές Α.Ε.

την πρωτοβουλία, είναι χαμένος χρόνος, γιατί πώς είναι δυνατόν ένας κρατικός ύπάλληλος να ένδιαφερθεί; Όταν οι ίδιοι οι Ζαγορίσιοι άντί να καταβάλουν προσπάθειες για την ανάπτυξη τού χώρου άδιαφορούν ή ένδιαφέροντα μόνο για τό στενά προσωπικά τους συμφέροντα;

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με τη μικρή αυτή εργασία προσπάθησα σύντομα να δώσω μιά εικόνα από ένα μεγάλο κλάδο της Εθνικής οικονομίας, που όπως προβλέπεται θα συμβάλει πάνω από τό 50ο)ο της οικονομίας στο Ζαγόρι, με την έλπιδα ότι θα σταθεί η αρχή για τη σύνταξη ολοκληρωμένης μελέτης της τουριστικής ανάπτυξης στο Ζαγόρι από τίς οργανώσεις μας όπως ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων ή τό Κέντρο Έρευνών Ζαγορίου.

Τελειώνοντας θέλω να σημειώσω ότι μερικά θέματα επαναλαμβάνονται γιατί θέλησα να τό φωτίσω περισσότερο.

KIMSN ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Τά περί λαϊκής βάσεως είναι ώραιά να λέγονται και να άκούγονται, αλλά δεν πραγματοποιούνται, έκτός εάν εξασφαλισθεί τό προνόμιο της μονοπωλιακής εκμετάλλευσής, όπως π.χ. η γαλακτοβιομηχανία «ΔΩΔΩΝΗ», ή ναυτιλιακή εταιρεία Κρήτης κ.λ.π.

Βλέπω έλπιδοφόρα την ίδρυση μιάς μικρής Α.Ε. με τίς παραπάνω προϋποθέσεις, αλλά πρέπει να δωθεί μεγάλη προσοχή στην εξασφάλιση της έπιτυχίας της που θα αποτελέσει τό παράδειγμα για την ίδρυση νέων που να καλύψουν όλο τό Ζαγόρι, αντίθετα τυχόν άποτυχία θα έχει καταστροφικά άποτελέσματα για την ανάπτυξη της περιοχής μας. Σε μιά τέτοια προσπάθεια θα μουν από τούς πρώτους άγαστές μετόχων. Δημιουργία Α.Ε. ιδιωτικού δικαίου, για την εκμετάλλευση των προϊόντων τού δασούς Ζαγορίου, δεν βλέπω τη δυνατότητα.

Με τό παλαιών αντικείμενο εκμετάλλευσής, είναι δυνατόν να δημιουργηθεί Α.Ε., ύστερα από την εξασφάλιση προνομιακής μεταχείρισης, με τη συμμετοχή κρατικών φορέων (Άγροτική Τράπεζα, ΕΤΒΑ κ.ά.) των συνεταιρισμών, των δασοκτημόνων κοινοτήτων και των Ζαγορίσιων έμπορών εκμετάλλευσής προϊόντων δασούς που η πείρα τους θα βοηθήσει να καταστήσει την Α.Ε. βιώσιμη.

Και άσφαλώς θα καταστεί βιώσιμη με ικανοποιητικό άποτέλεσμα για τούς κατοίκους τού Ζαγορίου άν δεν εισβάλουν στην εταιρεία οι άνικανοί και άνητικοί πολυθεσίτες, οι υπεράριθμοι φίλοι τών υπουργών και άν η διοίκηση δεν ανατεθεί σε άμειωτους όπως μάς έχουν ως τώρα συνήθειοι.

Φιλικάτά KIMSN Α. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

